

VESELÝ VÝLET®

KRKONOŠE / 34

LÉTO 2010

Krkonošská šlechta půl tisíciletí formovala tvář krajiny a ovlivňovala život na horách. Právě před třemi stovkami let mezi sebou tři hlavní rody uzavřely mírovou smlouvu, před pětadesáti lety musely z Krkonoš v důsledku války odejít. Připomenutím jejich díla a činů vás chceme pozvat k výletům do Krkonoš. Se šlechtickými rody je spojená kaple na Sněžce, pramen Labe, hrad Chojník, kostel Wang, sklárna v Harrachově, cesta Labským dolem, lesní hrádek Aichelburg, Biskupský chodník, teplé prameny v Janských Lázních a stovky dalších míst. Společnou fotografii lesního personálu panství Maršov pořízenou před zdejším zámekem ve dvacátých letech minulého století Veselému výletu poskytli ze svého rodinného alba hrabě Josef Czernin-Kinsky. Zachycuje jeho otce Karla Czernina z Chudenic, matku Wilhelminu, úředníky lesní správy a polesné s jejich manželkami. Jen tři lesníky se nám podařilo identifikovat. Vše ostatní zastřel čas.

Z Galerie, informační centrum
a pension Veselý výlet
D Krkonošské šlechtické rody
Vrchlabí
A Pec pod Sněžkou
R Janské Lázně
M Malá Úpa
A Mapa východních Krkonoš
Horní Maršov
Doporučujeme osvědčené služby
Servis pro boudaře
Krkonošský národní park

str. 2 - 3
str. 4 - 5, 10
str. 6
str. 7 - 9
str. 11
str. 12 - 13
uprostřed
str. 16 - 19
str. 20 - 22
str. 23
str. 24 - 25

V červnu 1905 zachytil u maršovského zámku trutnovský fotograf Adolf Lehmann čtyři generace žen ze šlechtické rodiny Czernin-Morzin. Zleva je Aloisia, Věra mladší, Věra starší a tehdy již nemocná hraběnka Emma.

Anna a Johann Bönschovi kolem roku 1915 nad rodinným albem boudařů známých nejen z Luční boudy.

Historii Krkonoš objevujeme také na fotografiích a mnohé dokumenty a poutavé příběhy nacházíme v rodinných albech krkonošských rodin i někdejších návštěvníků. Na rozdíl od sériově vydaných pohlednic přináší informace o konkrétních lidech a situacích, ovšem když se je podaří včas zaznamenat.

Antonín Prokeš se ženou Františkou a synem Jiřím, na snímku vpravo, dorazili s přáteli Dvořákovými v roce 1933 k Sokolské boudě na Černé hoře.

Rozjaření hosté se v létě 1911 vyfotili na Černé hoře nejen s dětským kočárkem, ale i s hostinským Robertem Bönschem.

Na korbě Pragovky u pobočného závodu firmy Piette sedí kolem roku 1928 na fůře rozšmelcovaných hadrů křížkem označený papírenský dělník Rudolf Demuth.

Čtyři generace

Po jedné z mnoha internetových diskuzí s Alexandrem Czernin-Morzinem nám ze svého rodinného archivu poslal fotografii s jeho praprababičkou Aloisii, prababičkou Emmou, babičkou Věrou a starší sestrou otce Jaromíra tetou Věrou. Jeden snímek připomíná osudy žen spojených s krkonošskou a trochu i evropskou historií. Aloisie byla poslední z rodu Morzinů, zvelebila nejen vrchlabské, ale i maršovské panství, které koupila od Aichelburgů na Silvestra 1882. Byla jednou z posledních představitelů tradiční krkonošské šlechty. Její snacha Emma zemřela v Maršově měsíc a tři dny po pořízení této fotografie ve věku pouhých sedmačtyřiceti let. Snad proto podle ní pojmenovali několik míst ve východních Krkonoších, jako třeba Emminu cestu, Emmin pramen, ale i okresní nemocnici nebo loveckou chatu na Světlé hoře. Drobounká princezna Věra z rodu Hohenlohe si vzala dvoumetrového Rudolfa Czernin-Morzina juniora. Přestože vychovávali osm dětí, rozvedli se a Rudolf potom zemřel stejně jako jeho matka Emma ve věku 47 let. Jejich nejstarší dcera Věra, které je na fotografii právě rok, se ve svých 34 letech provdala za Kurta Schuschnigga, ministerského předsedu Rakouska v letech 1934 až 1938. Ten marně vzdoroval nacistům, až když jej Hitler silou přinutil odstoupit, stalo se Rakousko součástí Třetí říše. S Věrou byli vězněni během války ve třech koncentračních táborech, v Sachsenhausenu se jim dokonce narodila dcera Sissi. Smrti nakonec ušli jen o vlasek, ale Věra se do Krkonoš, jako většina původní šlechty, už nikdy nevrátila a dožila v USA.

Listování

Fotograf Hans Bönsch zachytil otce Johanna s matkou Annou nad otevřeným rodinným albem. Muselo obsahovat spoustu portrétů z rodiny známých krkonošských boudařů, vždyť jen Johann měl dvanáct sourozenců spojených s různými místy v kraji pod Sněžkou. On sám vedl v letech 1886 až 1905 Luční boudu. Potom se s Annou usadil v tehdy nové vile Luční domov ve Velké Úpě a nad fotografiemi snad vzpomínali na chvíle prožité na hřebenech hor. Snímek nám věnoval jejich pravnuke Dieter Hofmann s povzdechem, jak rád by si ve ztraceném albu listoval. My také, stejně jako bychom si chtěli prohlédnout fotografie lyžařů ve vývěsní skříňce u vchodu do Sokolské boudy na dalším dobovém snímku.

Vlastenci u Sokolské boudy

Ubývání vlivu tradiční šlechty v Čechách způsobil v druhé polovině 19. století přirozený nástup novodobé šlechty z řad průmyslníků a potom hlavně politická rozhodnutí po vzniku Republiky československé v říjnu 1918. I proto v místě horského lesa czernin-morzinského panství nad Volskými boudami na Černé hoře mohla Československá obec sokolská v roce 1928 postavit moderní dřevěnou boudu. O čtyři roky později koupili od Jaromíra Czernin-Morzina téměř tři stovky hektarů lesa kolem řeky Malá Úpa tři rodiny z vysoké pražské společenské a politické vrstvy. S přáteli pak trávili volné chvíle poznáváním Krkonoš a docent Antonín Prokeš snímky z cest ukládal do vzorně vedeného alba. Při návštěvě Černé hory zamilovali do restaurace Sokolů, kterými jistě také byli. Čeští vlastenci Antonín a Františka Prokešovi přišli za druhé světové války o život, což jsme se dozvěděli od jejich dcery Ludmily až po okopírování dochovaného alba.

Secesní popisky

I z jiných snímků alba nadepsaného pěkným secesním písmem Krkonoše 1911 je zřejmé, že Dr. Franz Xaver Pohl byl veselý člověk. Z fotek a popisek víme, že jeho rodiče Viktorie a Franz Pohl žili v Trutnově v Pražské ulici, kde je syn navštěvoval a odkud se společností vyrážel v létě i v zimě na hory. K tomuto snímku, kde je i se svou sestrou Jenny a neteří Martou, si připsal poznámku: „Po třiceti letech opět v kočárku u Černé boudy“. Ještě označil zcela vlevo hospodáře Bönsche. Tak jsme poznali zakladatele známé boudy Roberta Bönsche, bratra již zmíněného Johanna z Luční boudy. Vedle právě padesátiletého boudaře stojí nejspíš jeho syn

Karel, jehož syn Robert o osmdesát let později sestavil rodokmen staré krkonošské rodiny. Hezké album koupil v aukci v Německu častý host Janských Lázní a vážený přítel Veselého výletu Jörg Ackermann a spolu se stovkou dalších snímků ho poskytl redakci. Jen díky pečlivým popisům fotografie vypovídají více, než jiné anonymní, ač s hezkou krkonošskou kulisou.

Vysněný domek

Rudolf Demuth z Horního Maršova zemřel opuštěný a album založené jeho maminkou dlouho leželo zapomenuté na půdě starého domu. Vlhké a zatuchlé je našel Martin Juda a věnoval Veselému výletu. Po vysušení, očištění a scanování jsme s pomocí pamětníků poznávali někdejší i dosud žijící občany horské obce. Bez časové posloupnosti nalepené především portrétní fotografie z rozpětí osmdesáti let jen někde doplňují kurentem psané neurčité popisky typu můj bratr, „naš dům“, Berta a neteř, Brigitte s kmotrou, teta Tilda. Jak se nám dařilo k zachyceným lidem přiřazovat celá jména, místa kde žili a jejich profese, začaly se vynořovat příběhy lásky a štěstí, práce i dřiny, přátelství či nenávisti, osobní a kolektivní tragedie. I tohle obyčejné rodinné album je plné historických výpovědí. U vybraného snímku s nákladákem papírenské firmy Piette v Dolním Maršově byl u chlapa v klobouku místo popisky jen malý křížek. Porovnání s ostatními fotografiemi odhalilo dědu Rudolfa Demutha, který si s velkým úsilím ve třicátých letech postavil „naš dům“. Jako sociální demokrat nebyl po roce 1945 odsunutý do Německa, ale domek mu stejně sebrali. Údajně se z toho zbláznil a skončil v léčebně chorobomyslných v Kosmonosech.

Informační centra, galerie a obchod s dárky Veselý výlet v Peci pod Sněžkou nebo v Temném Dole usnadní a zpříjemní váš pobyt ve východních Krkonoších. Najdete tu novinky z regionu, bezplatné informační materiály, mapy Krkonoš a okolí, průvodce, pohlednice se známkami, videokazety s pořady o Krkonoších ve čtyřech jazycích, české a německé knihy včetně dětských. Pro sběratele máme turistické známky, odznaky, nálepky, štítky na hole a jiné drobnosti. Před cestou domů tu koupíte originální dárky a suvenýry, malé obrázky, fotografie a oblíbené figurky a loutky Krakonoše, sbírkové kameny, přívěsky, trička připomínající návštěvu Krkonoš. Oblíbené jsou krkonošské likéry a léčivé nápoje. Vedle běžných informací vám pomůžeme s přípravou programu či výběrem ubytování v údolí pod Sněžkou. Po celou provozní dobu je v Peci pod Sněžkou přístupný veřejný internet. Informační centra doplňují směnárny. Starší vydání Veselého výletu si můžete přečíst na našich webových stránkách, zbylé tištěné nabízíme v Temném Dole.

Pension Veselý výlet v Temném Dole je obklopený přírodou i kulturními památkami. Před domem zastavují letní i zimní turistické a lyžařské autobusy, ubytování hosté celoročně zaparkují i na parkovišti u infocentra v Peci. Dobře vybavené pokoje, připojení k internetu Wi-Fi, sauna, vířivka, velká hala s kuchyňkou a bohaté snídaně jsou samozřejmostí. Ceník, rezervační formulář a informace o nabídce dalších služeb spojených s Veselým výletem najdete na webových stránkách. Ve stejné rubrice jsou kontakty na pensiony, hotely, horské boudy a priváty v Horním Maršově a Peci pod Sněžkou.

Informační centrum, galerie, směnárna a obchod Veselý výlet v Peci pod Sněžkou čp. 196, PSČ 542 21, tel. 499 736 130. **Informační centrum, galerie, směnárna a pension Veselý výlet v Temném Dole** čp. 46, Horní Maršov, PSČ 542 26, tel. 499 874 298, fax 499 874 221. Půjčování klíčů od hrádku Aichelburg. Jsou otevřena denně od 8.30 do 18 hodin. Domluvíte se i německy a anglicky.

Pension Veselý výlet v Temném Dole nabízí ubytování se snídaní ve dvou a třílůžkových pokojích a apartmá, telefonická rezervace v infocentru, podrobnosti o ubytování v pensionu najdete na webových stránkách nebo vám je pošleme na požádání poštou. **E-mail: info@veselyvylet.cz.**

www.veselyvylet.cz

Ferdinand Bonaventura Harrach (1636 – 1706)

Karl Harrach měl čtrnáct dětí, z nichž nejméně čtyři patří do dějů v Krkonoších. Dcera Marie Elisabetha si vzala mocného Albrechta z Valdštejna, majitele panství Vrchlabí a Branná. Druhá dcera Marie Maximiliana se provdala za Valdštejnova spojence Adama Erdmana Trčku, majitele Maršova. Jeden ze synů Ernst Adalbert jako pražský arcibiskup korunoval hned tři české krále a také prosadil vznik a obsazení královéhradeckého biskupství v roce 1662. Další syn Otto Friedrich Harrach koupil od švagra Valdštejna v roce 1632 panství Branná a zahájil třiřetileté působení rodu v Krkonoších. Otto zahynul 7. května 1637 v pouhých devětatdvaceti letech i se svou italskou manželkou Livinií při „dopravní nehodě“ cestou do Vídně. Správy nad majetkem i výchovou syna Ferdinanda se ujal arcibiskup Ernst. Proto není divu, že později Ferdinand Harrach při hraničních sporech využil dobrých vztahů s církví a nechal vysvětit královéhradeckým biskupem v září 1684 pramen Labe a tím získal nárok na kus Sedmidolů a Labskou louku. Poslední slovo měl ve sporech o hřebeny Krkonošů úřad císaře Leopolda I., kterému položil na hlavu českou svatováclavskou korunu Ernst Adalbert Harrach.

Šlechta byla hlavní silou při osídlení a přeměně Krkonoš. Panovníci a později vlastní politické a obchodní schopnosti rodům s modrou krví umožňovaly i v horách zakládat města, obce, doly, hutě, sklárny, kostely, cesty, na hřebenech zemědělské usedlosti a nakonec i turistické boudy a rozhledny. Postupně s humanizací evropské společnosti a rozvojem demokracie šlechta ztrácela moc, s čímž se většina rodů vyrovnala. Nejen z Krkonošů známe šlechtice 19. a 20. století, kteří byli i přes svou přirozenou oddanost císaři zároveň českými vlastenci, zasadili se

za rozvoj vědy, umění, samosprávy a místních spolků nebo se postavili proti smrtelné nebezpečnému zlu. Později je noví vládci označili za „cizáky“, přestože jim v žilách kolovala krev i těch nejstarších českých rodů. V dějepise jsme se dlouho učili jen o zlé šlechtě, teprve v posledních dvaceti letech se obraz trochu narovnal. Jistě k tomu přispěli i šlechtici, kteří se mohli na svá někdejší panství vrátit a ve svých postojích a správě rodového majetku obstát se ctí. V Krkonoších už pětasedesát let nežije nikdo ze zdejší tradiční šlechty. I tak se snažíme poznat nejen její historii, ale i přesah do současnosti. V přehledu jsme vybrali rody usazené po třicetileté válce, které spolu svedly často ostré hraniční spory a zároveň po sobě v Krkonoších zanechaly řadu stop, z nichž mnohé jsou vyhledávanými turistickými cíli. O některých se ani neví, že vznikly z popudu šlechticů. Několik vybraných míst spojených s působením krkonošské šlechty je i pozvánkou k jejich bližšímu poznání. K některým dojedete autem, jiné vás zavedou na horskou túru.

Aichelburgové

V roce 1869 Alfons Aichelburg v Horním Maršově rozšířil zámek o západní a východní křídlo na dnešní půdorys. Zajímavou stavbu můžeme prohlížet zatím pouze zvenčí. Nejznámější památkou spojenou s Aichelburgy je romantický lesní hrádek věnovaný osvícenému šlechtici Bertholdu na svazích Světlé hory. Od památníku si můžete půjčit v informačním centru Veselý výlet v Temném Dole nebo v Peci pod Sněžkou klíče, projít vycházkovou trasu Aichelburg a sami si odemknout hradní síň s vystavenou bustou hraběte Bertholda.

Czernin-Morzinové

Hraběcí rod přestavěl zámek ve Vrchlabí založený už v 16. století. V dnešním sídle městského úřadu je ve všední den přístupný unikátní vstupní vestibul s dobovými nástěnnými obrazy a loveckými trofejemi z doby působení Morzinů. Ti založili také nedaleký klášter, kde najdete několik expozic a aktuální výstavu Krkonošského muzea. Navštívit můžete i zdejší děkanský kostel založený hraběnkou Aloisií. Czerninové byli nejvýznamnější staviteli lesních cest v Krkonoších. Zachované původní úseky jsou turistickými lahůdkami středních a východních Krkonoš. Například Dřevařská cesta po úbočí Kozích hřbetů, Emmína cesta z Maršova do Malé Úpy, Biskupský chodník ze Lviho dolu k Jelení, Hermannova cesta na Světlé hoře, Luisina cesta Klausovým dolem.

Harrachové

Společně s Haranty se zasadili o vysvěcení pramene Labe a tím vytvořili druhé nejnavštěvovanější poutní místo v Krkonoších. Podpořili vznik několika horských bud, z nichž se v původní podobě dochovaly turistům přístupné Martinovka a Vosecká bouda. První vycházková trasa Krkonoš spojovala Špindlerův Mlýn s Harrachovem. Dnes se podle zakladatele jmenuje Harrachova cesta a provede vás přes atraktivní Labský důl, kolem Labské boudy na Pančavskou louku a dolů podél krásné řeky Mumlavy. Nejznámější šlechtic Krkonoš Jan Nepomuk Harrach také nechal postavit kamennou rozhlednou na vrchu Žalý. Atraktivním cílem spojeným s jeho rodem je sklárna v Harrachově, kde si můžete prohlédnout provoz se sklářskou hutí i brusírnou a ještě si koupit originální krkonošské sklo. V dobře udržovaném rodovém zámku v Jilemnici jsou přístupné expozice a aktuální výstava Krkonošského muzea.

Schaffgotschové

Jsou navždy spojeni s nejznámější stavbou Krkonoš, kaplí svatého Vavřince na vrcholu Sněžky. Jejich zásluhou stojí v Horním Karpaci také vzácný sloupový kostel Wang ze 12. století, přenesený z Norska na evangelické schaffgotschské panství a znovu vysvěcený v roce 1844. Dnes je nejnavštěvovanější památkou v regionu. Dalším zajíma-

vým cílem na polské straně Krkonoš je rodový hrad Chojník. Schaffgotschové také založili několik horských bud, jistě znáte tu U Sněžných jam, kterou nyní využívají televizní a radiokomunikační služby.

Schwarzenbergové

Z doby působení knížecího rodu se v Janských Lázních zachovala snad jen chalupa čp. 9, která prochází celkovou rekonstrukcí, a dispozice nejstarší části lázeňského domu. Od dob Schwarzenbergů sem jsou svedené Janův pramen s teplotou skoro 30°C a méně vydatný Černý pramen.

KRKONOŠSKÁ ŠLECHTA DNES

Následnictví jde ve šlechtických rodech po mužské linii. Historii hlavních rodů krkonošské šlechty jsme dříve znali od pamětníků a z literatury většinou jen do roku 1945. Když tehdy jejich aktivní působení v Krkonoších skončilo, jakoby se aristokraté propadli do země nebo přesněji za železnou oponu. Teprve v posledních dvaceti letech mnozí navštívili rodný kraj, jiné jsme sami vyhledali. Zároveň se badatelům otevřely zahraniční archivy a ty české usnadnily pátrání. Společně se svědectvím zástupců jednotlivých rodů se vynořují zajímavé příběhy, z nichž mnohé přispívají k poznání krkonošských souvislostí.

Aichelburgové

V Krkonoších byli na panství Maršov po ženské linii pokračovateli Valdštejnů a české větve Schaffgotschů. Odešli odtud před 128 lety, v Čechách ovšem Aichelburgové zůstali i po komunistickém puči v roce 1948. Vladimír Maria Aichelburg zemřel jen dva týdny před 17. listopadem 1989. O panství Neustupov a české nástupnictví se přihlásil jeho syn Vladimír, který žil dvacet let v emigraci. Historik, jehož praděd Vladimír se narodil v roce 1838 v maršovském zámku, podpořil před patnácti lety vznik občanského sdružení Hradní společnost Aichelburg, jehož je čestným členem. Zasadil se o obnovu památníku Bertholda Aichelburga na lesním hrádku Aichelburg a za svého příbuzného převzal v srpnu 2004 čestné občanství obce Horní Maršov in memoriam.

Czernin-Morzinové

Po vynuceném prodeji zámku ve Vrchlabí přestěhoval Jaromír Czernin-Morzin v roce 1938 všechnu mobilii a své tři syny do zámku v Horním Maršově. Po zavedení nucené správy na jeho majetek nacisty žil v Rakousku, kam přišel v roce 1945 i zbytek rodiny. Když v únoru 1966 zemřel, převzal pomyslné nástupnictví nejstarší syn Alexander, narozený právě před osmdesáti lety na zámku ve Vrchlabí. Od roku 1995 pravidelně jezdí do rodného kraje a aktivně se zajímá o historii rodů Czerninů a Morzinů, které se už v jeho pradědovi Rudolfovi v roce 1855 v Krkonoších propojily.

Harrachové

Poslední majitel pozemkovou reformou okleštěného panství Jilemnice Johann Nepomuk Harrach zvaný přáteli Hansi zemřel na úpravici v americkém zajetí čtyři dny po evropské konci druhé světové války. Jeho jediný syn Ferdinand zahynul ve dvaceti letech při automobilové nehodě ve Vídni, dcera Johanna von Waldburg je poslední žijící z Harrachů narozených ještě v Čechách. Nástupnictví přešlo na linii Ernsta Harracha, z níž je mladý Ernst „Beppo“ Harrach, rakouský automobilový závodník v rallye, zatím posledním mužským příslušníkem české větve rodu. Jako jediný se z krkonošské šlechty uchází v restituci o konfiskovaný majetek. V srpnu 1999 převzala manželka posledního majitele panství Stephanie Harrachová z rukou starosty Václava Cajthamla čestné občanství města Harrachov.

Friedrich August Gervasius Protasius Harrach (1696 – 1749)

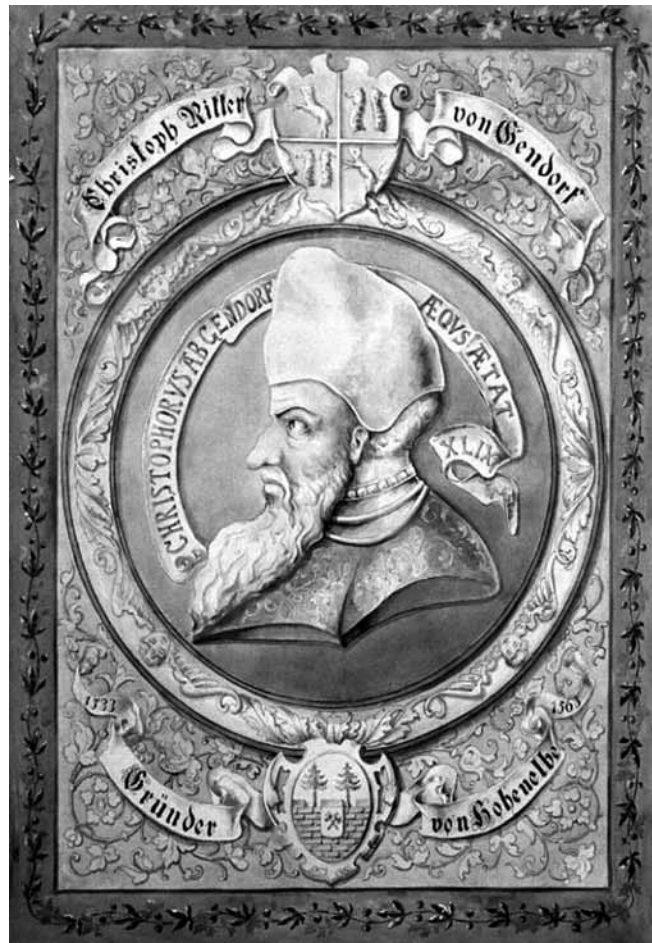
Nejčastěji užívané místní jméno spojené s krkonošskou šlechtou je město Harrachov a hned potom hustě zastavěná místní část Špindlerova Mlýna Bedřichov. Do roku 1942 samostatná obec se jmenuje podle hraběte Friedricha z rodu Harrachů. Podle dobové grafiky zcela pohledný barokní šlechtic zemřel ve věku pouhých třiapadesáti let a snad proto tehdy založená osada se sklárnou dostala jméno Friedrichsthal, česky Bedřichov. Podobu hraběte Bedřicha jsme dlouho hledali, až se objevila v archivu Národní knihovny ve Vídni, stejně jako některé další grafické portréty v tomto vydání.

Schaffgotschové

Rodina ze Slezska měla vždy blíže k evangelickému Berlínu, než ke katolické Vídni. Po 568 letech ztratili v roce 1945 krkonošské panství a usadili se v Německu. Poslední majitel Friedrich Schaffgotsch zemřel dva roky poté a jeho syn Gotthard před třinácti lety. Rod významné krkonošské šlechty teď zastupují bratři Friedrich, Alexander a Hans Ulrich a také jejich synové Philip a Georg. Friedrich se ještě narodil na schaffgotschském zámku v Cieplících u Jelení Gory, kde se v říjnu 2007 konala konference „Schaffgotschův dům: vyznání, politika a paměť slezského šlechtického rodu od středověku k moderně“. Důležitý akt přispěl k bádání o rodu, jehož archiv ve Vratislavi obsahuje stovky metrů archiválií.

Schwarzenbergové

Krkonoše opustili už v roce 1782, když tu předtím zorganizovali lázně pod Černou horou. Po staletí patřili k přední české diplomacii, proto není divu, že v přímé linii je potomkem krkonošských Schwarzenbergů přední český politik Karel Schwarzenberg.

Christoph Gendorf (1497 – 1563) založil město Vrchlabí.

Podobu zdatného šlechtice známe jen ze dvou pamětních medailí, které razil v letech 1534 a 1546. Z té pozdější vycházel autor přetištěného obrazu ze sbírky Krkonošského muzea ve Vrchlabí. V hornictví a hutnictví vzdělaný Christoph Gendorf spojil svou kariéru s císařem a českým králem Ferdinandem I. Habsburským, který kvůli boji o moc s domácí šlechtou obsazoval nejvyšší úřady v Českém království svými lidmi z Rakouska. Gendorfa ze západních Korutan jmenoval nejvyšším báňským hejtmánem a on se mu dobře postaral o stříbrné doly a mincovny v Jáchymově a později i v Kutné Hoře. Brzy zatoužil po vlastním panství a se znalostí nadějných hornických lokalit si vybral Krkonoše. Tvrdým nátlakem donutil vladku Jana Tetaura z Tetova k odprodání tvrze Vrchlabí se vsí a hamrem na železnou rudu. Tím získal i další vesnice jako třeba dnešní Černý Důl a hlavně hory se zásobami rudy a dřeva. Přivedl sem stovky rodin řemeslníků a alpských dřevařů, čímž způsobil rozkvět Vrchlabí a kolonizaci horského údolí Labe až po dnešní Špindlerův Mlýn. Roku 1533 prosadil u krále povýšení Vrchlabí na město. Panství rozšířil o další vesnice včetně Horního Lánova s doly na železnou rudu. Roku 1542 si od krále pronajal celé Trutnovsko a stal se pánem středních a východních Krkonoš. Kolem hamru ve Vrchlabí postavil v té době největší železářnu v Čechách. Vyráběl hlavně zbraně, které mohl se svolením krále jako jediný vyvážet mimo České království. Výnosný podnik Gendorfovi umožnil opustit středověkou tvrz a v letech 1546 až 1548 vedle postavit čtyřpodlažní renesanční zámek, který neměl tou dobou v kraji obdobu. Gendorf měl pouze sedm dcer a i když se spekuluje i o synu Johanovi, nemohl své krkonošské panství předat silnému a politicky obratnému následovníku, jak se to po šest století dařilo u sousedních Schaffgotschů na severní straně hor. Spolu s Janem Nepomukem Harrachem, který v Čechách působil o tři století později, zůstal Christoph Gendorf nejvýraznější osobností krkonoš-

ské šlechty. Po jeho smrti Vrchlabsko převzala již ovдовělá dcera Eustachia a po ní její dcera Rozina s manželem Vilémem Miřkovským. Jejich syn Vilém pod stejným nátlakem jaký uplatnil praděd Christoph Gendorf před devadesáti lety, prodal panství i se „zbrojovkou“ v březnu 1624 mocnému Albrechtu z Valdštejna. Ten z Vrchlabí udělal centrum zbrojního průmyslu, ale nakonec měl větší politické ambice, než mohl zvládnout. Po Valdštejnově pádu spojením s konfiskací obrovského majetku získal panství Vrchlabí jako náhradu za službu v rakouské armádě císaře Ferdinanda II. polní maršálek Rudolf Morzin (též VV 31/2009) a odstartoval třisetleté působení tohoto rodu v Krkonoších. Morzinové kromě vlastních podnikatelských aktivit splnili císařské zadání a provedli na luteránském panství protireformaci. I proto Maximilián do Vrchlabí pozval Augustiniány od svatého Tomáše v Praze, ovšem po zahájení stavby kláštera v roce 1705 zemřel. Dílo dokončil o dvacet let později jeho bratr Wenzel, nejúspěšnější ze všech Morzinů. Klášter a zámek zůstaly i po staletích nejvýraznějšími stavbami horského města Vrchlabí. V roce 1939 radní koupili zámek od Jaromíra Czernin-Morzina a snad proto nebyl později vydrancován, jako jiné podobné stavby zabavené až po roce 1945 nebo 1948.

MALÝ OKRUH MĚSTEM

Zaparkujete na bezplatném parkovišti za klášterem, odkud projdete kolem sídla Správy KRNAP do zámeckého parku. Ještě než ve všední den nakouknete do vestibulu, projděte se vzorně rekonstruovaným parkem. V místě jezírka stála původní vrchlabská tvrz. Současná podoba zámku je z doby Morzinů, kteří provedli na začátku 19. století zásadní přestavbu renesančního domu se snížením o jedno patro. Osmiboké věže i hlavní zdi jsou původní z doby Gendorfa. Zakončení věží bányemi a vstupní portál je památkou na Czernin-Morziny, jak připomínají jejich spojené rodové erby nad vchodem. Ve vestibulu uvidíte obrazy medvědů ulovených na morzinském panství v letech 1655, 1695, 1701 a 1726. Největší zámeckou vzácnost mohou spatřit jen účastníci jednání ve velké zasedací místnosti městského úřadu. Pod štukovým stropem s figurami v rozích z počátku 17. století stojí vysoká barevně glazovaná kachlová kamna z roku 1545. Motivy ze starého zákona údajně připomínají Gendorfovu luteránskou víru, přes kterou věrně sloužil katolickému císaři. Okolo parku bývaly vysoké hradby, ale dnes na hlavní vrchlabskou ulici projdete jen kovanou bránou. Vpravo za starou radnici s informačním centrem je nedávno zřízené Gendorfovo náměstí a stejnojmenný hotel. Když ovšem před zámkem zahnete doleva, projdete kolem dřevěných domů, z nichž v jednom je výborné knihkupectví Gendorf. Najdete tu i aktuální krkonošskou literaturu. Pak vstoupíte na Mírové náměstí s děkanským kostelem svatého Vavřince, postaveným v letech 1886 až 1889 především zásluhou Aloisie Czernin-Morzinové. Hraběnka tehdy vybrala architekta Stefana Tragla, pozdějšího stavitele novogotické czerninské hrobky v parku, ale hlavně poskytla dvě třetiny financí. Ze zbořeného původního kostela z nejstarších dob města se zachovaly boční obrazy hlavního oltáře a třeba i kamenná deska u schodiště do věže. Připomíná zakladatele staré věže Rozinu a Viléma Miřkovských. Restaurovaný barokní morový sloup před kostelem zřídil roku 1696 Jan Rudolf Morzin se svou ženou Konstancii rozenou z Mítrovic. Na Mírovém náměstí nepřehlédnete tři historické dřevěné domy doplněné novostavbou, první vydařenou replikou ve Vrchlabí. I zde sídlí Krkonošské muzeum a informační centrum Správy KRNAP. Než Husovou ulicí dojdete ke klášteru s hlavní expozicí Krkonošského muzea, uvidíte cestou na domě děti a mládeže obnovenou černou kamennou desku s připomínkou Aloisie Czernin-Morzinové. V roce 1891 tu otevřela chorobinec. Pak už stojíte před dveřmi kláštera přeměněného na muzeum. Zásluhou města Vrchlabí se podařilo obnovit zpustlý klášterní kostel. Využijte jakékoliv příležitosti k prohlídce, nejčastěji při varhanních koncertech. Přední český dokumentarista Pavel Štingl vytváří pro Krkonošské muzeum scénář zcela nového pojetí celého areálu. Součástí je i dohoda muzea s městem o stálém zpřístupnění klášterního kostela s využitím meziprostoru pro připomenutí šlechtického rodu Morzinů, protireformace v období od třicetileté války po reformy císaře Josefa II. včetně velmi zajímavé „barokní zbožnosti“. Máme se na co těšit.

www.muvrchlabi.cz

BOJ O SNĚŽKU

K vytvoření nejznámějšího poutního místa Krkonoš přispěl spor o hranice dvou panství na severní straně hor. Stavbě kaple na Sněžce předcházelo několik dramatických událostí spojených se šlechtickým rodem Schaffgotschů. Panství zahrnující celou severní stranu Krkonoš od Kowar ke Sklarské Porebě získal se svolením českého krále a římského císaře Karla IV. zbrojnoš Gotsche Schaff v roce 1377. Jeho vnuk Hans v roce 1465 zemřel už jako pán Schaffgotsch z Kynastu, neboli hradu Chojniku. Přístupná zřícenina na stejnojmenném vrcholu kopce se zachovanými hradbami a věží je dobře vidět ze Sněžky a téměř celé hřebcové Cesty přátelství. Patří k nejzajímavějším turistickým cílům Krkonoš. Odtud Schaffgotschové vybudovali silné panství s doly, hutěmi, lázněmi a později i sklárny. Od 16. století patřili k nejbohatším a nejvlivnějším pánům Dolního Slezska. Během třicetileté války mohli vše ztratit. Svobodný pán Hans Ulrich Schaffgotsch se jako protestant za Slezsko zúčastnil v Praze korunovace protihabsburského českého „zimního krále“ Fridricha Falckého. Jen tři týdny po svatbě Hanse Ulricha s krásnou a bohatou kněžnou Barborou Anežkou z knížecího a královského rodu Piastowských, prohráli jeho spojenci v listopadu 1620 bitvu na Bílé hoře. O rok později již přísahal věrnost císaři Ferdinandu II. Habsburskému a přestoupil na katolickou víru. V císařské armádě se spojil s Albrechtem z Valdštejna. Den před vraždou svého vévody byl generál jízdy Hans Ulrich Schaffgotsch 24. února 1634 zajat a po půldruhém roce věznění a mučení mu 23. července 1635 kat na náměstí v Řezné utál hlavu. Vinu na spiknutí nepřiznal, ale císaře lákal velký majetek. Krkonošské panství mu zkonfiskoval ještě před popravou. Část s hutěmi a městem Kowary na východ od Sněžky potom císař Ferdinand III. prodal v roce 1639 českému šlechtici Heřmanu Czerninovi. Ten neměl ani s jednou ze tří manželek potomka a proto kowarské panství zdědil Humprecht, nejslavnější Czernin v dějinách starého rodu. Nejvyšší komoří království českého a stavitel Černinského paláce na Hradčanech usiloval o zbylí Ulrichův majetek, ale na ten Schaffgotschové získali od císaře všechna práva zpět nejpozději v roce 1649. Syn popraveného generála čelil velkému tlaku mocného souseda. Spor o hranice panství rozřešili na vrcholu Sněžky.

Mladý Christof Leopold Schaffgotsch se rozhodl stvrdit nárok na horskou oblast dnešního města Karpacz stavbou kaple na Sněžce. Poslal do údolí Biely Jar ke Zlatému potoku tesaře s pěti pomocníky, aby 28. dubna 1653 pokáceli a otesali klády. Když připravili 120 stromů, předpadlo je osm lesníků s výtkou, že jsou na území jejich pána Humprechta Czernina. Christof se nezalekl, souseda zažaloval u císařského soudu a po dvanácti letech získal rozhodnutí, že Sněžka s okolím patří k jeho panství Kynast. V příštím únoru 1665 uzavřel smlouvu na stavbu kaple za 180 tolarů se zednickým mistrem Bartolomějem Nantwigem z Gryfowa. Christofa inspirovala kaple v lázních Cieplisce postavená jeho prapradědem Kasparem v roce 1515. Náročnost podcenili investor i dodavatel. Základ kamenné kruhové stavby byl vyhlouben na nejvyšším bodě Sněžky až na skalní podloží ve čtyřmetrové hloubce. Podle starých kronik stála hrubá stavba už za dva roky, tedy tu pracovalo a materiál vynášelo šedesát dělníků. Proč dílo dokončili až za dalších čtrnáct let, se už asi nedozvíme. Vysvěcení kaple vykonal spolu s deseti duchovními a za účasti stovky poutníků cisterciácký opat Bernhard Rosa z Krzeszowa ve svátek svatého Vavřince 10. srpna 1681. Tomuto světcí je kaple zasvěcená dodnes. Jestli se obřadu zúčastnil i Christof Leopold Schaffgotsch prameny neuvádějí, ale tušíme, že nepozval úředníky souseda Humprechta Czernina z Kowar ani Paula Morzina z Vrchlabí, Františka Haranta z Jilemnice či Ferdinanda Harracha z Branné. S těmi se měl teprve utkat o hlavní krkonošskou hranici. Ta od roku 1681 procházela na Sněžce středem kaple a uznali ji Schaffgotsch na severu i dominium Jeho Císařské Milosti na jihu. Dnes je hraniční mezník posunutý mimo stavbu směrem do Čech a celá rotunda patří do farnosti horského města Karpacz.

Stavitel kaple na Sněžce Christof Leopold Schaffgotsch (1623 – 1703).

Svatovavřínecká pouť

Vznik kaple podnítl masové výstupy na Sněžku, které se z náboženských poutí změnilly na celoroční návštěvy turistů. Ročně jich sem dorazí okolo třicetivte miliónu, ale i letos po 329 letech od vysvěcení kaple přijde najednou nejvíce lidí při svatovavřínecké pouti v úterý 10. srpna. V posledních deseti letech se účastní stále více poutníků z obou stran Krkonoš a setkání nabývá na společenském významu. Minulou mši pod otevřeným nebem celebroidal host z Německa kardinál Joachim Meissner, rodák z Vratislavi. Pravidelnými hosty jsou biskup legnický Stefan Cichy, za Královéhradeckou diecézi letos devadesátiletý arcibiskup Karel Otčenášek a biskup Dominik Duka, od 10. dubna 2010 arcibiskup pražský a primas český. Při minulé pouti jim asistovalo dvacet kněží a vše v pozadí organizoval domácí pan farář Zenon Stoň z Karpacze. Při pouti se pravidelně setkávají další hosté z obou republik, záchranáři z horské služby, starostové krkonošských měst a obcí, skauti, i organizovaní turisté. V hornických kápích členové tovaryšstva Walonů, nikdy nechybějí poslední nosič na Sněžku Helmut Hofer nebo místní lesník ve výslužbě Josef Tylš. Pestrou společnost obvykle doplňuje prezident Václav Klaus. Program z české strany začíná v Peci pod Sněžkou v osm hodin výstupem od kaple Panny Marie, přes Obří důl ke Slezskému domu a po Jubilejní cestě na vrchol. Mše svatá začíná v poledne před kaplí svatého Vavřince. Od 13 hodin město Pec připravilo program u lanového centra u přehrady, začínají studentské kapely, od 14.30 je koncert Revival Smokie a Tina Turner. Od půl šesté vystoupí písničkář Pavel Dobeš.

www.pecpodsnezkou.cz

V letech 1632 až 1639 během třicetileté války do Krkonoš přišla nová šlechta věrná katolickému císaři Ferdinandu II. Habsburskému. Na jižní straně hor se dostali Harrachové na panství Branná, Morzinové získali panství Vrchlabí, panství Jilemnice v nejzápadnější části hor vlastnil od roku 1634 starý český rod Harantů. Panství Maršov si vysloužil rakouský plukovník de Waggi, ovšem bez horského lesa a Sněžky. Na slezské severní straně získal panství Kowary Herman Czernin, jediným původním vlastníkem v Krkonoších zůstala rodina Christofa Leopolda Schaffgotsche ve zmenšeném panství Kynast, tedy Chojník. Brzy se ukázalo, že si rozsah svých držav v divokých hřebenových partiích představuje každý jinak. Vypukly hraniční spory plné zastrašování, půtek, násilí, věznění, sabotáže a stížnosti na nejvyšších místech, nejlépe přímo u císaře. První dohody udělaly pořádek na hranicích mezi císařskou půdou okolo Velké a Malé Úpy a sousedním panstvím Vlčice a Maršov. Nejurputnější spor svedli Harantové, Harrachové, Morzinové a Schaffgotschové o tehdy neobydlené Bílou, Čertovu a Labskou louku, Sedmidolí a údolí Mumlavy. Byla tu skvělá loviště s medvědy, jeleny, tetřevy a hlavně naleziště rud a zásobárny dřeva pro hutě a sklárny. Jako první se ve Vidni 20. prosince 1690 dohodli na hranici v Sedmidolí Ferdinand Bonaventura Harrach z panství Branná a Johann Rudolf Morzin z Vrchlabí. Christof Leopold Schaffgotsch chtěl prosadit hranici svého panství na linii Sněžka, Luční bouda, po Bílém Labi k soutoku s Labem U Diví lávky, odtud na vrchol Medvědína, po hřebenu na Zlaté návrší, k Harrachovým kamenům a dolů po toku Mumlavy až k Jizerě. Důležitý protihah udělal Ferdinand Bonaventura Harrach, když spolu se sousedkou Františkou Harantovou

zastupující nezletilého syna nechali v září 1684 vysvětit královéhradeckým biskupem pramen Labe. Tím dali jasně najevo příslušnost Labské louky k jejich držávám. Schaffgotsch se s tím nesmířil a chtěl rozehnat či zajmout účastníky opakovaného procesu k prameni Labe o dva roky později, ale neuspěl. Jeho lidé si na několik tisíc poutníků v čele s hraběnkou Johannou Harrachovou netroufli. Horské oblasti však kvůli sporům zůstávaly bez využití. V roce 1672 dokonce Schaffgotschovi lidé v Sedmidolí zajali hlavního morzinského lesmistra Bradlera se dvěma pomocníky při lovu medvěda a uvěznil je na hradě Čojniku. Císař Leopold I. ztratil trpělivost a na sporná území vyhlásil „uzávěru“ pro všechny činnosti, dokud se strany nedohodnou na průběhu hranic. Pozici pro jednání si Ferdinand Bonaventura Harrach vylepšil 20. října 1701, když od Františka Haranta koupil panství Jilemnice a mohl vystupovat jako jediný majitel západních Krkonoš. Ve prospěch pánů na české straně hor bylo uplatněno staré právo, které jako přirozenou hranici mezi majetky upřednostňovalo linie po hřebenech hor před vodotečemi v údolí. K dohodě nakonec přispěli všichni tři nesmířliví páni především proto, že brzy po sobě v letech 1702 až 1706 zemřeli. Minulými spory nezatížení mladí šlechtici projevili zájem se kvůli využívání bohatství hor rychle dohodnout. Tak konečně 6. dubna 1710 uzavřeli Wenzel Morzin, Alois Thomas Raimund Harrach a Johann Anton Schaffgotsch smlouvu o hranicích mezi krkonošskými panstvími na hlavním hřebenu v úseku ze Sněžky k Luční boudě, na Stříbrný hřeben, Malý Šišák, Vysoké Kolo, Violič, Luboch a k Novosvěckému sedlu. Schaffgotschové nezískali horská údolí, ale na úkor Harrachů jim připadl rozlehlý výběžek s pralesem okolo Jizery. Jako kompenzaci přenechali jilemnickému panství alpské louky a porosty křeče na Čertově louce nedaleko Luční boudy. Tím tady vzniklo trojmezí mezi hlavními majiteli půdy v Krkonoších. V roce 1769 koupil od císařské komory lesy a zbylé vrcholové partie Josef Vilibald z české linie Schaffgotschů a při-

pojil je k panství Maršov. Potom byly v okolí Luční boudy majetky hned čtyř šlechtických rodů. Roku 1824 maršovské panství přešlo sňatkem na Aichelburgy, od nich je i s Velkou Úpou a Pecí koupili Czernin-Morzinové. Po uzavření hraniční dohody začalo v horách prosperovat budní hospodářství, těžba dřeva a rud v nových lokalitách. Brzy lovcí zabil i poslední krkonošské medvědy. V dubnu 1710 nikdo netušil, že dohodnutá hřebenová linie mezi krkonošskými pány už za osmatřicet let bude hranicí mezi nepřátelskými státy, až Prusko připraví české království za vlády císařovny Marie Terezie o Slezsko.

SETKÁNÍ KRKONOŠSKÉ ŠLECHTY PO 300 LETECH

Hraniční spory skončily až naplněním smlouvy 23. června 1710, kdy lesmistři osadili poslední hraniční kameny a schválili dohodnuté hranice v mapách. Po 300 letech se v pátek 25. června 2010 kolem čtrnácté hodiny seje vysoko nad Pecí pod Sněžkou nedaleko Luční boudy na Bílé louce zajímavá společnost. Veselý výlet spolu s Hradní společností Aichelburg sem pozvali potomky krkonošské šlechty, která před třemi sty lety uzavřela mir. Pozvání přijal za bývalé panství Vrchlabí a Maršov Alexander Czernin-Morzin, za panství Jilemnice a Branná Ernst Harrach a za majitele severní strany Krkonoš přislíbili účast hrabě Hans Ulrich Schaffgotsch se synovcem Philipem. Všichni jsou přímými potomky šlechticů, kteří uzavřeli hraniční dohodu v roce 1710. Alexander je zástupcem dvou rodů, které se hraničních sporů účastnily. Wenzel Morzin je jeho sedminásobný a Humprecht Czernin osminásobný praděd. Hans Ulrich je sedminásobným vnukem Johana Schaffgotsche a Ernst osminásobným vnukem Aloise Harracha. Za panství Maršov ještě přijede Vladimír z rodu Aichelburgů, který byl pod Sněžkou příbuzným pokračovatelem Valdštejnů a české linie Schaffgotschů. Pozvání dostali i další potomci uvedených rodů.

Túra po neplatné hranici

Kdyby tehdy na konci 17. století vyhrál hrabě Christof Leopold Schaffgotsch spor o hlavní krkonošskou hranici, vedla by dnes hranice mezi Polskem a Českem ze Sněžky k Luční boudě a odtud po Bílém Lábí k Divčí lávce ve Špindlerově Mlýně. Bíločervené patníky by stály na břehu tohoto krásného potoka a frekvence procházejících by byla mnohem vyšší než je dnes. Protože se tak díky obratnosti vyjednávačů z vrchlabského a jilemnického panství nestalo, zůstala tato trasa hlavně kolem Bílého Labe jednou z nejintimnějších, a proto ji rádi milovníkům hor doporučujeme. Na Sněžku můžete vyjet bez fronty ranní lanovkou v 8 nebo v 9 hodin, za hodinu dojedete z vrcholu k Luční boudě. Po modře značeném chodníku pojmenovaném Aloisii Czernin-Morzinovou podle vrchlabského děkana Weberova cesta dojedete až do Špindlerova Mlýna. Návrat si usnadníte lanovkou na Plán a odtud příjemnou procházkou přes Klínové boudy k Bufetu Na rozcestí. Do Pece sestupte po zeleně značeném chodníku přes Liščí jámu a Severku. Při opačném směru vyjedete z Pece lanovkou na Hnědý Vrch k nové rozhledně, přes Liščí horu projdete k Výrovce a do Špindlu sejděte Dlouhým dolem. Do Pece se vrátte po fiktivní hranici údolím Bílého Labe.

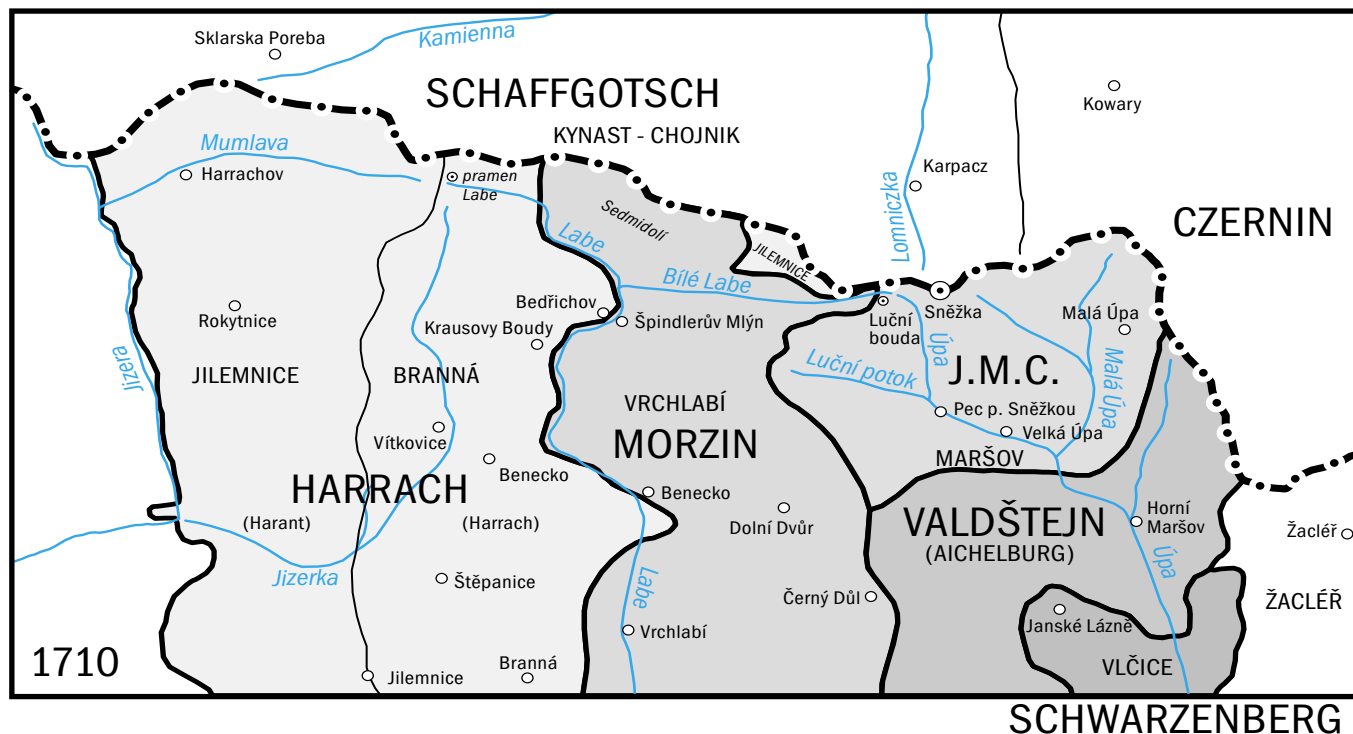
Speleologové ze skupiny Albeřice během léta 2010 rozšíří prohlídkový okruh v podzemí historického dolu Kovárna v Obřím dole. Proto vítávají hosty až v létě 2011.

Pro setkání krkonošské šlechty jsme ve spolupráci se Správou KRNP připravili symbolický hraniční mezník, který bude od 25. června 2010 stát u Lučnické boudy jako připomínka usmíření významných rodů krkonošské šlechty. Kuželový historický kámen ze sbírky lapidária remedia galerie Veselý výlet upravil kameník Petr Beneš. Horní plocha nese letopočty 1710 – 2010 a na bocích jsou vytesaná a Janou Benešovou zlatěná jména zúčastněných rodů. SCHAFFGOTSCH směřuje na sever k Chojniku, HARRACH na západ k Jilemnici, MORZIN na jihozápad k Vrchlabí, AICHELBURG na jihovýchod k Maršovu a CZERNIN na jih mezi dvě zmíněná panství.

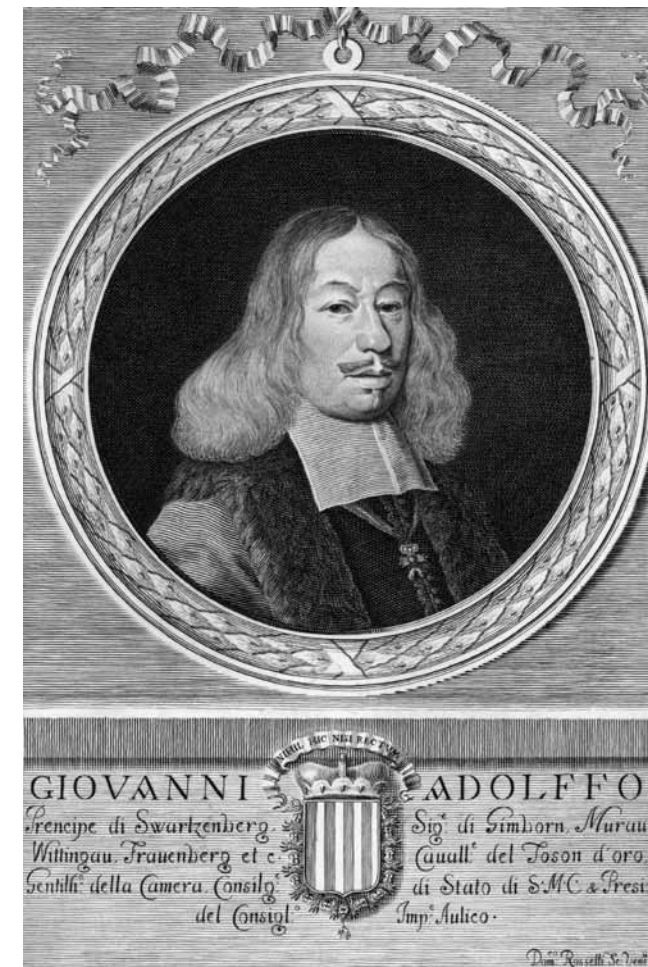
Erby krkonošské šlechty se zachovaly jen v několika případech na fasádách zámků, hrobech a hrobkách, hraničních meznících, starých pivních lahvích, ve znacích měst a obcí, v interiérech kostelů a především v dobových dokumentech. Výtvarnice Veselého výletu Květa Krhánková zjednodušeně nakreslila erby deseti rodů výrazně zasahujících do historie Krkonoše.

SCHWARZENBERGOVÉ POD SCHWARZENBERGEM

Panství Vlčice, spravované od konce 14. století až do pobělohorských konfiskací vladickým rodem Zilvárů z Pilnikova a později ze Silbersteinu, tvořilo nedílnou součást Trutnovského manského kraje. Na severu zasahovalo vysoko do hor až do sousedství známé krkonošské šlechty. V oblasti Janských Lázní se přímo dotýkalo Černé hory, tedy Schwarzenbergu. Poslední z více než dvousetleté generační řady Zilvárů Adam III. byl odsouzený císařským soudem v roce 1622 za účast na stavovském povstání ke ztrátě statků a vypovězení ze země. Panství připadlo generálismovi Albrechtu z Valdštejna, který je připojil ke svému Frýdlantskému vévodství. Po jeho násilné smrti se pod Černou horou vystřídalo několik nájemců i vlastníků až panství v roce 1675 koupil Jan Adolf ze Schwarzenbergu. Jeho jméno souzní s německým názvem Černé hory jen čirou náhodou. Pět generací Schwarzenbergů v následujícím století spravovalo vlčické panství a výrazně se zapsalo do historie této části Krkonoše. Zavedením plátenictví, spojeným s pěstováním a zpracováním lnu v míře do té doby nebyvalé, poskytli na mnoho let zaměstnání poddaným. Další podnikatelskou aktivitou nových majitelů byla snaha o vzkříšení věhlasu těžby zlata na Rýchorách, která skončila definitivně v roce 1771 neúspěchem. Naopak se povedla výroba papíru v Mladých Bukách, zahájená na podzim 1689 třemi druhy papíru opatřeného filigránem rodového znaku. V roce 1731 knížecí papírna zásobovala rozsáhlé schwarzenberské majetky již šestnácti druhy papíru. Zbývá připomenout založení nadačního špitálu pro vysloužilé zaměstnance panství ve Svobodě nad Úpou a financování přestavby zdejšího kostela. Ovšem největší a trvalou zásluhou Schwarzenbergů je bezesporu velký podíl na rozkvětu Janských Lázní. Nevýznamné samotě s léčivými prameny, kaplí a provizorní krčmou vtiskli teprve oni lázeňský charakter výstavbou nových zařízení a poskytováním různých služeb. Již první majitel Jan Adolf dal vystavět šest nových budov a opravit starý mlýn v místě vyhořelého hamru. Pověřil moravského zemského fyzika Dr. Georga Ignaze Hettmayera provedením chemického rozboru léčivé vody a jeho zveřejněním v historicky prvním odborném spisku o Janských Lázních z roku 1680. Útlá knížka kromě popisu lázní uvádí i případy jednotlivých uzdravených pacientů. Tak po čtvrt tisíciletí víme, že si tu léčil Christof Köppel z Kladska pakostníci neboli dnu. Václav Košťál z Hořic se ve zdejší vodě po třech návštěvách v roce 1679 zbavil tlaku na hrudi, což se mu předtím nepodařilo v Karlových Varech ani Teplicích. Jeden sedlářský tovaryš z Kowar tu koupelemi vyléčil malomocenství, když před tím zbytečně utrátil za léky třicet říšských tolarů. Brzy po převzetí panství Ferdinandem vyrostlo vedle hospody, mlýna a lázeňského domu s pramenem dvaadvacet nových domů a Janské Lázně získaly dnešní půdorys. Ani Schwarzenbergům se nevyhnuly spory o hranice panství. Po jejich klidném vyřešení došlo k vytyčení hranic vlčického dominia. Na významných bodech vztyčené mohutné hraniční kameny zdobily výrazný znak Schwarzenbergů s knížecí korunou a řádem zlatého rouna. Mezníky z let 1752 a 1753 byly krásnou kamenickou prací, jeden z posledních stál před hostincem Hoffmannova bouda. Úplně poslední se „ztratila“ v osmdesátých letech minulého století z Čistického Bolkova, aby se „objevil“ v zámeckém parku v Lázních Běláho. Jistě přijde čas, kdy se vrátí zpět do Janských Lázní.

Můžeme jen odhadovat, jestli k prodeji nevýnosného panství vzdáleného od ostatních schwarzenberských držav vedly potíže v komunikaci zdejších ředitelů s ústřední správou nebo převládla snaha o scelení jihočeských majetků, či jej ovlivnilo selské povstání ve Východních Čechách v roce 1775. Jan Nepomuk Schwarzenberg vyměnil panství Vlčice za majetek zrušených klášterů v Třeboni, Borovanech a Zlaté Koruně v roce 1782. Připomeňme si alespoň stručně pět zmiňovaných vládnoucích knížat. Rytíř řádu zlatého rouna Jan Adolf, po smrti svého staršího bratra jediný potomek rodu pocházejícího z Dolních Frank, se stal zakladatelem rodové državy v Čechách. Ovládal pět jazyků a ve službách císařova bratra arcivévody Leopolda Viléma dosáhl vysokých hodností. V roce 1654 získal právo trvale se usadit v Čechách, které využil k postupným nákupům

Kníže Jan Adolf Schwarzenberg (1615 – 1683) založil léčebné lázně.

mnoha statků. V roce 1670 byl jmenován prezidentem říšské dvorní rady a povýšen do knížecího stavu. Jeho syn Ferdinand Vilém (1652 – 1703) rozšířil majetek i erb o dědictví svého tchána hraběte ze Sulzu. Po něm nastoupil Adam František (1680 – 1732), typický barokní šlechtic se zájmem o umění. Své lesy pokládal za nejkrásnější poklad Českého království. Vysoký funkcionář u císařského dvora výrazně rozšířil rodové jméno i Eggenberské dědictví. Finančně podporoval svatořečení Jana Nepomuckého. Na honu u Brandýsa nad Labem ho nešťastnou náhodou zastřelil sám císař Karel VI. Jeho nástupce Josef Adam (1722 – 1782) zastával stejně jako jeho předkové vysoké funkce u dvora. Byl nejvyšším hofmistrem Marie Terezie a Josefa II. Jeho záliba v umění vedla k velkým stavebním akcím na zámku v Krumlově i na jiných zámcích a k podporování hudební činnosti. Poslední z vlčických majitelů, Jan Nepomuk (1742 – 1789) se plně věnoval správě svého majetku. Jako poslední člen rodu měl povoleno vydat vlastní minci. Škoda, že velkorysý plavební dílo Schwarzenberský kanál postavil na Šumavě a nikoliv v Krkonoších pod Černou horou.

Dnes léčebné lázně založené jako instituce Schwarzenbergů před třista třiceti lety může najednou využít až 450 dospělých a 272 dětských pacientů. V loňském roce se tu léčilo téměř sedm tisíc lázeňských hostů především s nemocemi nervů a pohybového aparátu, v dětské léčbě navíc léčí onkologické nádory a nemoci dýchacího ústrojí. Všichni pacienti využívají při léčení vodu z tehdy podchycených termálních pramenů.

Císař Josef II. (1741 – 1790), od roku 1780 český král.

Gendorf a šlechtici z Alp

Horská obec Malá Úpa byla dlouho spojená více s královskou a císařskou, než šlechtickou mocí. Kolonizátor Krkonoš Christof Gendorf si v roce 1542 od Ferdinanda I. pronajal celé Trutnovsko a začal ve jménu císaře s těžbou dřeva a rud v dnešní osadě Smrčí v Horní Malé Úpě. V česky psané zprávě kutnohorských úředníků ze září 1609 je uvedeno, že „před léty šedesáti a sedmdesáti, když týchž hor v držení pan Jendorffer (Gendorf) zůstával, v místech těchto mejceno a dříví prodáno bylo a od toho času zase narostlo... ve Fichtingu (Smrčí) jest také jedna budka horní (hornická bouda) pro hory železné a ještě před třema lety (1606) se tu ruda železná dobejvala a štola tu hnána jest, ale nyní pusta stojí, proto, že tu huti k šmelcování železa pro nedostatek vody býti nemohly“. Těžba rud tu ve skutečnosti s přestávkami probíhala čtyři století a skončila teprve před padesáti lety neúspěšným rudným průzkumem. Po průtrži mračen v létě 2006 se na louce u Žacléřských bud propadla zem do hlubin a speleologové z týmu Radko Táslera následně provedli průzkum důlních děl i v části podzemí. Celkem Tásler ve Smrčí popsal šest štol navazujících na historická důlní díla Gustav-Heinrich, Josef, Helena a Emma. Těžba z první poloviny 19. století na magnetit a arzenopyrit a hlavně rudný průzkum padesátých let přefáral bez zdokumentování nejstarší dobývky z doby Gendorfa. Tak nám musí stačit, že zpráva z roku 1609 dokládá osídlení Malé Úpy v lokalitě Smrčí ještě před příchodem hlavní vlny kolonistů po roce 1566. Také naznačuje těžbu rud v sousedním Lvím dole, kam směřovala hornická pozornost pozdějších šlechtických rodů. Berthold Valdštejn pod

Sněžkou těžil rudu jistě od roku 1731. Místní lidé ji přenášeli na krosnách přes Kouli a Růžovou horu ke zpracování do huti v Peci. Valdštejn si na rozjezd těžby musel půjčit 1200 florintů, ale i tak se zpracování těžko tavitelného arzenopyritu sotva vyplácelo. Pozdější těžbu rud v Malé Úpě již prováděli podnikatelé.

K Horní Malé Úpě se váže zajímavá legenda. Ve ztracené pamětní knize Malé Úpy z roku 1840 mělo být zapsáno, že na Pomezni Boudy v 17. století přišli páni z vyšších šlechtických stavů vykázáni za nespécifikované provinění z Tyrolska. Podle přepisu staré kroniky si někteří osadníci ještě nějaký čas uchovali rodové erby. Uvedená jména Trübenecker, Salwender, Steinwender, Kirchsclager, Mohorn a Brunecker jsou v Malé Úpě dobře známá. Jiný zdroj mluví o příchodu potrestaných důstojníků rakouské císařské armády jako hrabě Kirchsclager, kníže Reuss či pán von Brunecker, který odvozuje svůj původ od jihočtyrského města Bruneck. Bruneckerové měli údajně svůj rodový erb přidělený panovníkem až do 19. století. Zatím jedinými východokrkonoskými osadníky, kteří šlechtický původ doložili, jsou Hintnerové pocházející z údolí Gsies nedaleko Brunecku. Jméno Brunecker bylo velmi časté hlavně na Pomezních Boudách a ve Smrči, známe třeba hostinec Čerstvý pramen Emila Bruneckera. Po roce 1945 se jmenoval Za větrem a vyhořel v létě 1962. Provizorní bufet ve Smrči zůstal otevřený až do 80. let. Hostinec Za větrem připomíná jen název autobusové zastávky. U mohutných jasanů můžete při návštěvě Smrčí na chvíli zaparkovat. S legendou o šlechtících z Tyrol je spojený již dávno zaniklý Švýcarský sklep. Podle pamětní knihy z roku 1840 před jeho dveřmi šlechtici zakopali zlaté prase a bečku s dovezeným vínem. Měl stát na Pomezních Boudách nedaleko hezké chalupy s maloupským senikovým vikýřem čp. 46 pod hostincem Lesní zátiší. Označení švýcarský nejspíš vzniklo překroucením slova „schwazerský“, protože část osadníků přišla do Malé Úpy z tyrolského města Schwaz. Dlouho se jim říkalo schwazer, tedy švaceři či švoceři.

Rebel Ferdinand Salwender

Jinou rodinou vázanou na osadu Smrčí byli Salwenderové, Sebastián je zmiňovaný již roku 1644. Tehdy během třicetileté války a v následné době protireformace nevládla v Krkonoších žádná idyla. Na císařské půdě i majetcích nové šlechty museli osadníci konat robotu, tedy práci zdarma nebo později jen za minimální mzdu. Maloupsští horalé byli poddanými císaře a jejich nespokojenost s životními podmínkami se přenesla i do 18. století, kdy se stali nevolníky maršovského panství. Drobné selské bouře přerostly v březnu 1775 v otevřenou vzpouru. V okresním archivu v Trutnově se dochoval zápis z výsledku maršovského rychtáře Benjamina Schwagera, jmenovaného do úřadu majitelem panství Bertholdem Schaffgotschem. Rychtář měl 17. května 1775 vyšetřovací komisi na trutnovské radnici vysvětlit, proč přistoupil na požadavky vzbouřených horalů. Vše svalil na maloupského hospodáře Ferdinanda Salwendera z osady Smrčí, který do Maršova přivedl dav dvou tisíc lidí. Pod hrozbou násilí nadiktoval 27. března panskému písaři Antonu Endemu šestnáct požadavků nevolníků. Kromě zrušení roboty a desátků maloupské nevolníky trápila diktovaná nikoliv dohodnutá mzda. Proti tomu čtyři až šest dní roboty za celý rok nebylo nic. Při hrubém nátlaku na správce panství, rychtáře a písaře Salwenderovi pomáhali bratři Anton a Franz Kirchsclagerové také z Malé Úpy. Na účet správce panství nechal Ferdinand Salwender „lidem vyšenkovat bečky piva a když oni vychlastali pivo a kořalku, mnoho oken a kamen rozbili, celou pokladnu vyloмили, něco ukradli, takže škoda vystoupila na 450 zlatých“. Tak

si stěžoval zmlácený rychtář Schwager. Hlavní rebel potom odvedl sedmáct stovek horalů z Maršova k zámku do Žaclěře, odkud panský úředník raději utekl. I tady v pivovaru vypili všechny zásoby piva a kořalky. V rozhodujícím střetnutí vzbouřenců na Humlově kopci u Trutnova o den později s polovinou setniny císařských vojáků padlo deset mužů, další střelba zranila. Ferdinand Salwender skončil s vůdci rebelů z okolních panství ve vězení. Ještě v roce 1841 žili Salwenderové pouze v osadě Smrčí, konkrétně ve čtyřech chalupách čp. 69, 72, 78 a 80. Po skončení války v květnu 1945 odešly z Horní Malé Úpy poslední čtyři rodiny Salwenderů a opět všechny ze Smrčí s výjimkou „Wosselsefa“ z osady Niklův Vrch čp. 97. Rebel Ferdinand pocházel nejspíš ze současné Poděbradské boudy čp. 80, která stojí ve stráni nad autobusovou zastávkou U dolu. Celá osada Smrčí i nedaleké Žacléřské boudy patří k nejhezčí části Malé Úpy. Posekané louky, rozptýlené původní chalupy, potoky, solitérní stromy a pasoucí se ovce vytvářejí pod kulisou mohutné Svorové hory krásný obraz horské krajiny.

Vzpouza poddaných v roce 1775 nakonec přece jen přispěla ke zlepšení jejich života. Císař Josef II. do Malé Úpy přijel na koni v září 1779 při inspekční cestě po bojištích prusko-rakouské války. Poznatky z horské vesnice pod Sněžkou snad pomohly panovníkovi připravit zákon o zrušení nevolnictví v roce 1781. Už nevíme, jestli mu v Malé Úpě vyprávěli o zdejší vzbouřenci Ferdinandu Salwenderovi, ale jistě ho místní dokázali přesvědčit o potřebě vlastního kostela, farnosti a školy. Josef II. během nocování v Mohornově, dnes Spáleném mlýně lidem z odlehle horské vesnice slíbil pomoc. Císařský nadační fond se zasadil o výstavbu kostela svatého Petra a Pavla. Byl vysvěcený jen rok po předčasně smrti panovníka. Dnes je lokalita U kostela s původními dřevěnými chalupami, hostinci, pensiony a rázovitým hřbitovem nejzajímavějším místem obce Malá Úpa a jedním z nejhezčích v Krkonoších. Na hřbitově nejspíš leží i zdejší nejznámější horal Ferdinand Salwender, který se hrubým, ale účinným způsobem zasadil o zlepšení života místních lidí.

Další šlechtické stopy

Berthold Valdštejn koupil v roce 1701 maršovské panství, zatím bez lesů východních Krkonoš. Brzy převzal císařské poddané i z osad Malé Úpy. Protože zemřel v roce 1729 bezdětný, panství převzala jeho neteř Maria Elisabeth. S manželem Johanem Ernestem Schaffgotschem spravovala panství skoro dvacet let. Mnoho zpráv z té doby z Malé Úpy nemáme, ale právě tehdy nejspíš z popudu šlechty vznikly pro stále se rozrůstající počet obyvatel dvě nové osady. Na rozdíl od starších náhodně rozptýlených stavebních parcel byly pozemky Nových Domků nedaleko Pomezních Bud přesně vyměřené. Stejně pásy luk a nezvyklá řada horských domů svědčí o promyšleném záměru. Druhým místem je o kousek níže položená osada Eliščíno údolí. Jmenuje se nejspíš podle hraběnky Elisabeth Schaffgotschové a vlastně by se měla správně česky jmenovat Alžbětino údolí. Stejně jako sousední Pomezni Boudy, byla tato místa dlouho přístupná jen pěšky. První sjízdnou silnici od Spáleného Mlýna přes Smrčí ke státní hranici založil až potomek zmíněných šlechticů Berthold Aichelburg. Po matčině linii sahají jeho krkonošské kořeny až k roku 1701. Po dokončení silnice postavil na Pomezních Boudách roku 1841 císařskou celnici. Silnice i úřad vedly k zajištění státního pořádku, ale i k podpoře začínajícího cestovního ruchu a legálního přeshraničního obchodu. Bertholdova celnice byla dlouho jedním z nejvýznamnějších domů Malé Úpy. Symbolicky ji zůstala i po útoku nacistů v září 1938, kdy do základů shořela. Novou celnici postavenou až v lednu

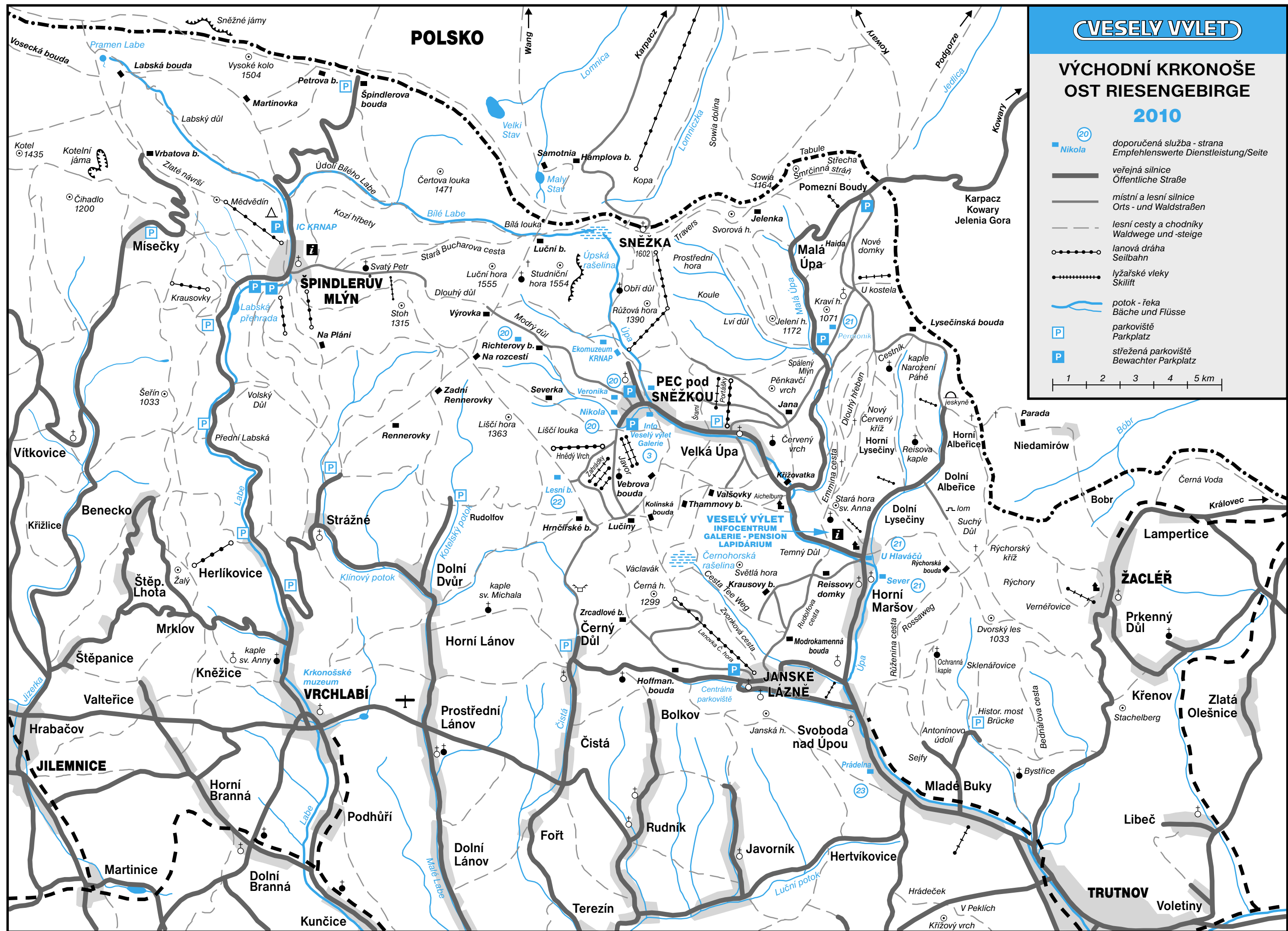
Berthold Aichelburg (1824 – 1861), od roku 1847 majitel panství i s Malou Úpou

1964 převzala nedávno obec Malá Úpa. Po zrušení hraničních kontrol 20. prosince 2007 již není potřebná. Jen kousek odtud začíná na Pomezních Boudách vycházková trasa Malá Úpa. Druhý začátek je na protější straně obce ve Spáleném mlýně. Provede vás zajímavými místy, na čtyřjazyčných panelech se dozvíte další zajímavosti včetně těch spojených se zdejšími šlechtickými rody.

Více se dozvíte v infocentru na Pomezních Boudách, kde je stálá expozice z historie Malé Úpy. Navíc tu najdete směnárnu, veřejný fax a internet, bezplatné WIFI připojení, kopírování včetně barevného, informace o ubytování, rezervace ubytování v Malé Úpě, ale třeba i v Praze, prodej map, knih, suvenýrů, dárků a malého občerstvení. Můžete si tu objednat instruktora lyžařské školy, taxi, rezervaci skibusu pro větší skupinu, k nahlédnutí jsou jízdní řády i pro polskou stranu východních Krkonoš.

Informační centrum Malá Úpa, Pomezni Boudy, PSČ 542 27, tel.: 499 891 112, e-mail: info@malaupa.cz, je otevřené denně v létě od 9.00 do 17.00, v pátek a v sobotu do 19.30, v zimě už od 8.00 hodin. Dobře se tu domluvíte i německy.

www.info.malaupa.cz

VESELY VÝLET

VÝCHODNÍ KRKONOŠE OST RIESENGBIRGE

2010

- Nikola** doporučená služba - strana
Empfehlenswerte Dienstleistung/Seite
 - veřejná silnice
Öffentliche Straße
 - místní a lesní silnice
Orts- und Waldstraßen
 - lesní cesty a chodníky
Waldwege und -steige
 - lanová dráha
Seilbahn
 - lyžařské vleky
Skiifit
 - potok - řeka
Bäche und Flüsse
 - parkoviště
Parkplatz
 - střežená parkoviště
Bewachter Parkplatz
- 1 2 3 4 5 km

Na jediné známé fotografii původního Červeného kříže majitelé českého polesí asi v roce 1935 procházejí brankou ve vysokém plotě, který chránil czerninskou honitbu.

DLOUHÝ HŘEBEN

Přijměte pozvání na naše oblíbená místa v okolí nejvyššího bodu obce Horní Maršov. Zpracovatel nového územního plánu architekt Roman Koucký na hlavní ze dvou vrcholů Dlouhého hřebene navrhuje umístit rozhlednu o výšce ochozu 1111,11 metrů nad mořem. Najde-li rozhledna svého investora, nabídne jeden z nejhezčích kruhových výhledů na Krkonoše. Zatím nám musí stačit několik míst na hřebenových cestách, odkud si prohlédneme okolí, poznáme romantická zákoutí a vychutnáme zdejší klid a harmonii. Na Dlouhý hřeben vyrazíte z centra Maršova po zeleně značené příkré cestě za zámek. Příjemnější a zajímavější je výstup z Temného Dolu po modře značené křížové cestě kolem kaple svaté Anny a studánky. Nad malebnou osadou Stará Hora se obě cesty spojují a pokračují jako zeleně značená Emmina cesta po úbočí Dlouhého hřebene. Po prvním rovném úseku odbočte doleva a zajděte se po úzkém chodníku podívat na nedaleký vrchol Špičáku. Suťovitý špičatý kopec nad soutokem Úpy a Malé Úpy přehrazuje údolí, proto je dobře vidět z mnoha míst východních Krkonoš i ze Sněžky. Vrcholové roviny se dříve říkalo Mariánská výšina a ještě před sedmdesáti lety tu stával altán s výhledem na Sněžku. Tento směr je dnes zarostlý lesem a tak nejpůsobivější výhled směřuje na protější Světlou horu, kde je dominantní lesní hrádek Aichelburg. Po stejné cestě se za pár minut vrátíte na historickou Emminu cestu a pokračujete k Malé Úpě. Ze tří nových pasek po kůrovcové kalamitě je hezký výhled. Po kilometru jistě nepřehlédnete jedinou odbočku, po které vystoupáte doprava k obnovenému Červenému kříži u hřebenové cesty. Ta odnepaměti tvořila hranici mezi selskými pozemky a lesy císařské komory, později pak privátním maršovským panstvím. Cesta vede po hřebeni k novému Červenému kříži a dál na Cestník. Vrátit se do údolí můžete přes Lysečiny nebo po Emmině cestě. Na Dlouhý hřeben vede i oblíbená cyklotrasa č. 26. Nově dojedete k Cestníku po zajímavějším západním úbočí, když se na křížovatce nad Červeným křížem dáte po neznačené cestě doleva.

Obnovený Červený kříž

Stál na Dlouhém hřebeni poblíž rozmezí dříve tři samostatných obcí Temný Důl, Lysečiny a Malá Úpa možná už před třemi stovkami let. Tehdy kolem vedla stezka z Maršova do Malé Úpy, putovala po ní také císařská komise v září 1609. O jednom z nejstarších křížů v Krkonoších jsme psali hned v prvním vydání Veselého výletu v červnu 1992 jako o nedávno zaniklém. Potom tu někdo vztýčil obyčejný kříž z tyčoviny, aby pomohl udržet památné místo v povědomí. I ten před čtyřmi lety zmizel a místo označoval jen placák s namalovaným křížkem. Pamětníci nám před čtvrt stoletím vyprávěli tři různé legendy vysvětlující vznik Červeného kříže. Podle maloúpských tudy, dlouho před vznikem jejich vlastního kostela v roce 1791, vezli na saních rakev s nebožtíkem na maršovský hřbitov. Zastihla je sněhová bouře, proto horalé odložili truhlu do závěje a našli ji až na jaře. Rodák z Lysečin Gustav Hofmann nám vyličil verzi svých předků, podle které byla důvodem vztýčení kříže násilná smrt lysečinské dívky. Podle babičky Theodory Kavanové rozené Ettrichové z Temného Dolu právě tady hajný zastřelil místního pytláka. Tak si vyberte. Myšlenka na obnovu Červeného kříže zrála dlouho. Už v roce 1994 jsme chtěli postavit malý prostý křížek, ale nakonec tu zůstalo provizorium a raději jsme zřídili úplně nový osmimetrový Červený kříž v tehdy zcela odlesněném sedle mezi dvěma vrcholy Dlouhého hřebene. Přání, aby brzy zcela zarostl novým lesem, se již téměř naplnilo. Vloni si Hradní společnost Aichelburg předsevzala obnovit památný Červený kříž do konce letošního června. Při tvorbě návrhu nám pomohla fotografie nalezená v rodinném albu docenta Prokeše zachycující poslední Červený kříž s plechovou postavou Ježíše Krista. Jistě byl během staletí vícekrát vyměněn, současná podoba kříže odráží dobu svého vzniku. Truhláři spodní část zapuštěnou hluboko do země udělali z odolného dubu, samotný kříž vytvarovali z červeného jádra modřínového dřeva dobarveného přírodním olejem s červeným pigmentem. Kroucený sloup i ráhno protloukli mnoha dubovými kolíky, které zpevňují vrstvenou strukturu dřeva a zároveň připomínají trny a hřeby spojené s Kristovým utrpením. Korpus Spasitele vychází z ploché předlohy, ale místo plechu jsme užili strohé dubové desky.

Pozemková reforma zasáhla i Krkonoše

Syn tehdejšího majitele maršovského panství Rudolfa Czernin-Morzina Karel, kterého vidíte na titulní straně, se v zápisu do návštěvní knihy lovecké chaty Emma 29. září 1918 ptal sám sebe: „Budeme mít v příštím roce československý stát? Bože zabraň tomu!“. Nejspíš tušil, co šlechtu nejen v Krkonoších čeká. Již 12. prosince nová republika zrušila šlechtictví, řády a tituly. Ovšem zásadní byla následná pozemková reforma vyhlášená 16. dubna 1919. Dodnes ji historici hodnotí jako rozporuplný čin. Plánovala vyvlastnění nejen šlechtického majetku na téměř třetině území Československa. Naplnění v letech 1922 až 1935 nakonec nebylo tak radikální, ale přesto změnilo majetkové poměry a hlavně důvěru v soukromé vlastnictví a podnikání. K zastáncům z řad sociální demokracie se přidala agrární strana ovládající důležitý pozemkový fond, ale i takové autority jako prezident Tomáš G. Masaryk a filozof Ferdinand Peroutka. V roce 1919 argumentovali sociální spravedlností a rozvojem střední třídy. To se v krátkodobém horizontu leckde podařilo, ale zároveň došlo na výhrady odpůrců, které formuloval uznávaný historik Josef Pekař jako obavu, že se stát naučí krást soukromý majetek. Nedožil se událostí v letech 1938 až 1953, jinak by nám svá slova s hořkostí připomněl. Šlechta byla první okradena skupinou, následovali židé

a odbojáři, po nich bez rozlišování viny naši Němci, pak průmyslníci, církve, brzy o vše přišli živnostníci a zemědělci a nakonec měnová reforma obrala téměř každého. Důsledky cítíme dodnes.

Z krkonošských lesů kvůli pozemkové reformě odešla česká šlechta Harrachů, tehdy jim zůstal majetek jen v podhůří. Přitom se v posledním půlstoletí monarchie zasazovali za prosazování českých zájmů v Krkonoších. Svá polesí obsazovali českým personálem, stejně jako hřebenové boudy Dvoračky, Martinovku, Labskou a Vo-seckou. Vlastenec Jan Nepomuk Harrach spoluzakládal Národní muzeum v Praze a podporoval mnoho záslužných aktivit. Přesto jeho syn Otto Harrach ještě před smrtí v roce 1935 přišel o vzorné vedená polesí Rýžoviště, Harrachov, Nový Svět a Bedřichov i s vrcholovými seništi a boudami. Zklamání Harrachů bylo obrovské. Czerninové museli za nevýhodnou peněžní náhradu předat státu téměř celé vrchlabské panství včetně Sedmidolí, o které svedli v 17. století tuhé spory. Na maršovsku přišli o vrcholové partie včetně Sněžky a Obrího dolu. Kvůli ztrátě více než osmi tisíc hektarů lesa se dostali do finančních potíží umocněných obrovskou větrnou kalamitou v říjnu 1930. Pozemková reforma je donutila později v tisni prodat zámek ve Vrchlabí, Morzinský palác v Praze i vzácný obraz od Vermeera. Do záboru se dostal pivovar v Maršově následně zrušený konkurencí z Trutnova. Czerninové museli obětovat i malou část zbylého maršovského panství. Z něho vybrali kamenité a prudké stráně Dlouhého hřebene, Špičáku a protějšího Červeného vrchu.

České polesí

Patřili mezi elitu nové Republiky československé. Docent ČVUT ing. dr. Antonín Prokeš byl radou na ministerstvu zemědělství, významným českým národohospodářem a rurálním sociologem zabývajícím se vývojem vesnických komunit. Jeho manželka Františka po studiích vedla kancelář předsedy agrární strany a trojnásobného předsedy vlády Antonína Švehly, byla tajemnicí agrární strany a později první redaktorkou časopisu pro venkovské ženy Zvěstování. Její sestra Aloisie si vzala ředitele arcibiskupských velkostatků, rytíře několika řádů, lesního radu a docenta lesnické vysoké školy ing. dr. Josefa Šimka. Všichni čtyři ještě s Marií Kubátovou koupili za 300 tisíc korun na den přesně rok po větrné kalamitě 29. října 1931 část polesí Latovo údolí s 263 hektary lesa, lesovnou a hájovnou ze záboru majetku Jaromíra Czernin-Morzina. Na třetině plochy byly holiny po vichřici. Lesní odborník Josef Šimek vypracoval plán obnovy lesa a poprvé v Československu použil letecké snímkování pro tvorbu lesnické mapy. Z letadla také vůbec poprvé oseli svahy Dlouhého hřebene semenem břízy, aby velké paseky zarostly alespoň pionýrskou dřevinou. Ze staré lesovny nechali jen kamenné přízemí, na které přistavěli v roce 1932 dvoupatrový pension Myslivna. Osmnáct pokojů často obsadily rozvětvené rodiny majitelů. Velkou jídelnu zdobily lovecké trofeje a někdy i lesní správce s nezbytnou fajfkou Adolf Křepelka s ohařem u nohou. Ubytování s plnou penzí přišlo tehdy na osmadvacet korun. Od Myslivny hosté rádi stoupali po lesních cestách přes sedlo na Špičák, k Červenému kříži na Dlouhém hřebeni nebo na Červený vrch. Tahle cesta se dodnes jmenuje Kubátova, podle Huga Kubáta, otce spolumajitelky polesí. Ten byl až do své předčasné smrti v roce 1932 zemským prezidentem, tedy něco jako hejtmanem pro celé Čechy.

Druhá světová válka měla pro české majitele lesů na Dlouhém hřebeni fatální důsledky. Antonína Prokeše zatkl gestapo v úřadu na ministerstvu zemědělství. Před Vánocemi 1941 politického vězně

umučili v koncentračním táboře Mauthausen. Jeho manželka Františka přežila čtyři roky koncentračního tábora Ravensbrücku i následný pochod smrti, aby týden po návratu do Prahy zemřela na skvrnitý tyfus. Josef Šimek zemřel 1. května 1943 den po výslechu na gestapu. Hned po skončení války převzala polesí jeho manželka Aloisie Šimková, složila lesmistrovské zkoušky a obnovila hospodaření. Byla první ženou ve funkci polesného. Až v Praze si vymohla výmnutí dvou zdejších německých dřevařů z odsunu, aby pro ni mohli kácet a svázat dřevo. Jeden z nich, vážený přítel Veselého výletu Friedrich Kneifel, na ni potom často vzpomínal. Po třech letech polesí i pension zabavili komunisté. Naposledy před Myslivnou v Temném Dole zaválala československá vlajka 3. září 1948, v den úmrtí prezidenta Edvarda Beneše. Po roce 1989 dostali potomci tří rodin své polesí zpět v restituci. K rozhodnutí prodat les v listopadu 2007 Správě KRNP přispěla kůrovcová kalamita urychlená vichřicí Kyrril v předchozím lednu. Příběhy vázané k okolí Dlouhého hřebene odráží pestrá historie Krkonoš. I proto potomci rodin majitelů českého polesí přispěli Hradní společnosti Aichelburg na obnovu Červeného kříže. Tím završili své působení na Dlouhém hřebenu.

Pension Myslivna zahájil provoz v roce 1932.

MARŠOVSKÁ POUŤ 2010

V pátek 13. 8. – 20.00 varhanní koncert ke svátku Nanebevzetí Panny Marie v hlavním kostele v Horním Maršově.

V sobotu 14. 8. – Maršovská pouť na náměstí

Od 10.00 do noci stánky s řemeslnými výrobky a s občerstvením, pouťové atrakce,

- 10.00 slavnostní zahájení, projev starosty a přivítání hostů,
- 11.00 alternativní loutkové divadlo **Buchty a loutky**,
- 13.00 dechová hudba Podzvčinka,
- 14.30 maršovský příběh na téma hraničních sporů v podání místních občanů a zastupitelů,
- 15.30 folkové pohlazení Doteky z Opočna,
- 18.00 alternativní folková kapela Kaluže z Pilníkovy,
- 20.00 hlavní kapela **IVAN HLAS TRIO**,
- 22.00 rock-rock 'n' rollová skupina Český Ruce z Broumova,
- 24.00 punk rock 'n' rollová kapela Zatrest.

HORNÍ MARŠOV – OTEVŘENÉ MUZEUM

Historie je naší nezbytnou součástí. Často se říká: „Člověk by měl žít přítomností, tady a teď“. Kdybychom však měli žít jenom „tady a teď“ a na minulost nedbali, zanedlouho bychom se stali nešťastnými, tápajícími bytostmi, které nevědí pranic o sobě, ani o místě, kde žijí. Zmateni bychom se potulovali po světě a nic by nás nikde nedrželo, nic by nám nebylo blízké, až bychom se stali cizinci sami sobě. Tím že poznáváme svou historii, poznáváme nejen sebe, ale vytváříme si vztahy a vazby. Ziskáváme pocit jedinečnosti a sounáležitosti. *Horní Maršov – Otevřené muzeum* je projekt, který vznikl z potřeby poznání a oživení místního kulturního dědictví a pro vytvoření pevnějších vazeb k místu, kde žijeme.

O co přesně půjde? Projekt *Horní Maršov – Otevřené muzeum* je dvoudenní kulturní program od pátku 10. do soboty 11. září, který jsme připravili v rámci Dnů evropského kulturního dědictví s hlavním tématem „*Duše památek*“. Ve dvou dnech se můžete podívat na místa spojená s historií Maršova a východních Krkonoš, která jsou lidem jinak nepřístupná. Zajímavou a zábavnou formou se o nich leccos dozvíte. Na pátek 10. září je připravený odpolední a večerní program. Od 17 hodin začne historická vycházka po Horním Maršově s námětem *Co si pamatuje krajina*, při níž vás průvodce provede po stopách původního osídlení. Od 20 hodin navazuje ve vinotéce Nade Dnem veřejná přednáška Pavla Klimeše na téma *Obnova krajinných prvků v Krkonoších*. Hlavní program zahájíme v sobotu v 11 hodin na náměstí před obecním úřadem. Čeká vás interaktivní prohlídka *Otevřeného muzea* – stezka spojující maršovské památky. K prohlídce dostane návštěvník mapku s historickými zajímavostmi a informacemi o dění u každé památky. Připravíme třeba setkání s historickými osobnostmi nebo si prohlédnete výstavy fotografií a výtvarných děl na téma *Duše památek*. Na děti čeká hra s úkoly, pomocí nichž budou postupně odhalovat tajemství hraběte Bertholda z Aichelburgu. Mapky a instrukce dostanete v informačním centru na obecním úřadě na Bertholdově náměstí. Prohlídka *Otevřeného muzea* bude volně přístupná ode dvou do sedmi hodin večer.

Na poznávací program navazuje komorní koncert ve starém renesančním kostele v 19.30. Po jeho skončení v 21 hodin si užijete noční prohlídku maršovského zámku, kde budou návštěvníci mít příležitost sledovat osudy lidí, kteří tu žili a představit si život v minulosti. Celý projekt organizujeme ve spolupráci s obcí Horní Maršov, základní školou a střediskem SEVER. Projekt podpořila svým grantem nadace Via. Více podrobností o programu se dozvíte v průběhu léta na webových stránkách obce. Přijďte se podívat a nenechte si ujít tuto jedinečnou příležitost, za pořadatele vás zve Anna Klimešová.

ČESTNÉ OBČANSTVÍ

PRO JOSEFA CZERNIN-KINSKÉHO

Hradní společnost Aichelburg doporučila Zastupitelstvu obce Horní Maršov jmenovat místního rodáka Josefa Czernin-Kinského čestným občanem obce. Zastupitelstvo na svém zasedání 25. května 2010 návrh přijalo a jako důvod uvedlo: „Ing. Josef Czernin-Kinsky se zasloužil o usmíření a porozumění mezi krajany a současnými občany Horního Maršova“. Narodil se před devadesáti lety 16. června 1920 na zámku v Horním Maršově. Jeho otec Karl Czernin z Chudenitz, který je zachycený na titulní straně tohoto vydání, se narodil v Morzinském paláci v pražské Nerudově ulici v roce 1886 a byl v Úpském údolí aktivní ve společenských i podnikatelských činnostech. Při vypořádání rodinného majetku po smrti Rudolfa Czernin-Morzina seniora získal krkonošská panství Vrchlabí a Maršov nejstarší syn Rudolf junior a mladší Karl se s rodinou přestěhoval už v roce 1928 do Rakouska. Do Čech a Krkonoš se jeho rodina i s Josefem a dalšími deseti dětmi občas vracela na návštěvy. Tehdy Josef Czernin Krkonoše dobře poznal a zamíloval si je. Po obsazení Rakouska hitlerovským Německem 1. března 1938 se všichni obyvatelé automaticky stali občany Třetí říše. Pro osmnáctiletého Josefa Czernina to znamenalo konec studií a odvod do německé armády, jako voják byl těžce raněn. Po válce vystudoval lesnictví. V roce 1954 byl adoptován svou tetou Therezii Kinskou z Vchynic a Tetova a proto se od té doby oficiálně jmenuje Josef Czernin von Chudenitz – Kinsky. Zdědil malé panství Rosenhof – Sandl nedaleko města Freistadt u česko-rakouské hranice. Plně se věnoval správě lesů, v regionu je aktivním a uznávaným lesním odborníkem. Nyní rodinné hospodářství spravuje jeho syn Stanislaus Czernin-Kinsky.

Josef Czernin-Kinsky se nikdy nepřestal zajímat o své rodiště. Byl prvním z krkonošské šlechty, kdo po roce 1989 navázal kontakt s místní samosprávou a v srpnu 1994 přijel jako neoficiální patron na první setkání krajanů s maršovskými občany. Spolu s manželkou Marií Therezii věnoval pro kostel Nanebevzetí Panny Marie v Horním Maršově nový 750 kilogramů těžký zvon pojmenovaný Duch Svatý s dodatkem „pro usmíření a mír“. Slavnostní instalaci a prvnímu zvonění přihlíželo 15. srpna 1998 mnoho lidí (též VV 14/1999). Při setkání členů starého českého šlechtického rodu Czerninů před několika lety visela v čele konferenční místnosti velká fotografie zámku. Nebylo na ní rodové sídlo Czerninský palác v Praze, ani zámek v Chudenicích, Jindřichov Hradci, Petrohradě, Dymokurech či jinde, ale fotografie zámku v Horním Maršově. Ostatní Czerninové se podívovali nad touto volbou, než zjistili, že hlavním organizátorem rodinného setkání je maršovský patriot Josef Czernin-Kinsky. Proto nás neudivilo, že když jsme se loni loučili po krátké návštěvě jeho záměčku v Rakousku téměř devadesátiletý pán ještě na poslední chvíli svižně doběhl k hlavní bráně, aby nám ukázal smrček v rohu zahrady: „Ten mi připomíná rodné Krkonoše, je totiž přenesený z Obřího dolu“.

JAK JSEM POTKAL HRABĚTE

Druhá a třetí třída maršovské základní školy bývala mnoho let v zámku. Po kamenném venkovním schodišti jsme vcházeli rovnou do někdejšího obýváku hraběcí rodiny Czerninů. Už nevypadal jako na fotografii přetištěné na předposlední straně. K těm vysokým dveřím do dalšího pokoje byla připevněná školní tabule. Přestávky jsme trávili vzadu u zelených kachlových kamen s ornamenty, dobře schovaní před zraky naší paní učitelky Jitky Šolcové. Neměla tu kabinet ani sborovnu, tak byla stále s námi. I proto jsem mnohokrát seděl na hanbě venku na schodišti a dobře si prohlédl důmyslné ornamenty kovaného zábradlí. V zimě jsme se trumfovali, kdo skočí do sněhu pod balkónem z vyššího bodu schodiště, až jednou někdo vylezl na horní zábradlí a po dopadu se i s výronem v kotníku stal absolutním vítězem. Na schodech s krouceným zábradlím jsme se vždy na závěr školního roku fotografovali. Skupinky aranžované fotografem Ivanem Sejtkem z Pece mají v rodinných albech stovky absolventů maršovské školy. Správcem zámku, který byl také využíván dětským domovem, byl tehdy pan Rychetský. V šedesátých letech se otevřely hranice i pro devizové turisty a tak se jednou při vyučování třídou nesla zpráva, že přijel pan hrabě, který v našem zámku dříve bydlel. Dobře si pamatuji zklamání, že jsme ho ani nezahlédli. Prý mluvil jen se správcem Rychetským. Po třiceti letech mi jeho syn zvaný Tužka věnoval parte adresované Janu Rychetskému, údržbáři v zámku čp. 1 v Horním Maršově. Psacím strojem napsaná adresa měla ručně doplněné háčky a čárky. Karl Czernin jedinému známému člověku v Maršově v červnu 1971 oznamoval úmrtí manželky Wilhelminy. Tak jsem se dozvěděl jméno nespátrného hraběte. Později nám Josef Czernin poskytl na titulní straně uvedenou fotografii a jeho otec s matkou pro nás získali konečně tvář.

Pamětník z Velké Úpy Friedrich Kneifel mi před lety vyprávěl příhodu, jak ještě za monarchie šel coby malý kluk s maminkou po Emmině cestě ze Spáleného Mlýna do Maršova a potkal hraběnku Czerninovou. Podle barvitého líčení na něho setkání velmi zapůsobilo, až mi to připomnělo známou scénu z románu Babička od Boženy Němcové. Jen pozvání na zámek nepřišlo. V lovecké chatě na Kouli nad Lvim dolem jsme se ještě nedávno zapisovali do starého deníku, ve kterém první stránky popsal hrabě Czernin-Morzin. Ličil příhody ze stejných míst, kam jsme se za zvěří vydávali i my. Na sklonku komunistické éry byla neuváženě zbořena lesní správa, která v Maršově stála od 16. století. Krátce před demolicí mě zavolał přítel lesník Oldřich Lábek, abych raději ještě prohlédl vyhozené papíry. Kromě několika zajímavých dokumentů třeba o přidělování opuštěných chalup po roce 1945 chalupářům, plánů maršovské pily nebo různých lesnických map jsem v hromadě našel i vzácný seznam movitého majetku rodiny Jaromíra Czernin-Morzina nadepsaný Národní kulturní komisí v září 1948 jako Soupis předmětů v inventáři zámku Maršov. Pomačkaná kopie na slabém průklepovém papíru obsahuje přes tisíc jmenovitých a oceněných položek, nejvyšší inventární číslo 2724 má železná pokladnice za tisíc korun. Nejvýše byl oceněný velký portrét Wenzela Morzina od významného barokního malíře Jana Petra Molitora. Tehdy by stál dvacet tisíc korun. Výřez obrazu, který je nyní uložen v Krkonošském muzeu ve Vrchlabí, jsme použili na deváté straně. Naopak nejlevnější komise ocenila nabíječku pistolí za dvě koruny, té ani nepřidělila inventární číslo. Takové poznatky a zážitky ve mně vzbuzovaly zájem poznat někdejší šlechtice z Krkonoš. Často jsem přemýšlel, na co bych

se jich zeptal, kdybychom se potkali. Mohlo zůstat jen u představ, ale spolu s nabytou svobodou přišly v roce 1989 nové možnosti. Krátce po otevření galerie Veselý výlet v Temném Dole v říjnu 1993 se tu zastavil starší pán v lovecké kamizole a v pumpkách. Představil se jako Josef Czernin-Kinsky a byl prvním z řady šlechticů, které jsem mohl provést již opuštěným maršovským zámkem (též VV 6/1995). O rok později přivezl plný autobus se čtyřmi generacemi Czerninů. V létě 1995 jsme vystavili v informačním centru bustu Bertholda Aichelburga nalezenou v maršovské hrobce. Na základě článku o významném krkonošském šlechtici v letním Veselém výletu se na někdejší rodové panství přijel z Vídně podívat Vladimír Aichelburg. Nejprve jsme si pana hraběte vyfotografovali s bustou Bertholda a pak probrali dějiny rodu spojeného s východními Krkonošemi. Brzy nato podpořil vznik Hradní společnosti Aichelburg vedoucí k obnově stejnojmenného lesního hrádku. Osobně asistoval při návratu restaurované busty do hradní síně v listopadu 1999.

Nejvíce jsme se sblížili s Alexanderem Czernin-Morzinem. Nejstarší syn posledního majitele krkonošského panství Vrchlabí a Maršov odjel jako osmnáctiletý hledat nový domov do Kanady. I když se po mnoha letech vrátil do Rakouska, zůstal kanadským občanem a my od prvního kontaktu cítili jeho americkou otevřenost. Jako odborník na informační technologie se ozval v září 1995 faxem posláným přímo z osobního počítače. Takovou věc jsme v redakci Veselého výletu před tím neviděli. S moderními technologiemi stále drží krok, k letošním osmdesátinám dostal satelitní GPS navigaci, aby si mohl vycházky do přírody zpestřit geocachingem. A právě snadná internetová komunikace nám umožnila ponořit se plně do probírání historie i současnosti dvou významných krkonošských rodů Morzinů a Czerninů. Jen tak se s Alexem dostáváme k detailům, na které při krátkých setkáních v Krkonoších, Praze či ve Vídni nezbývá čas. Někdy mu pošlu fotografie lidí nebo různých předmětů, o kterých si myslím, že jsou na seznamu z roku 1948. Alexander mi k nim uvádí fakta a vypráví příběhy. Některé souvislosti doplňují dalšími poznatky. Informace se propojily třeba v příhodě s brněním z maršovského zámku, kterou mi vyprávěl můj táta. V roce 1945, jen pár měsíců poté, co Alexander s matkou a bratry opustili narychlo Maršov, táta znovu vlezl jako malý kluk s kamarády tajně do zámku, aby tam mohli řádit. Když ličil, jak bojovali s historickými zbraněmi vystavenými po stěnách, vzpomněl jsem si na položky ze seznamu 1948 – 29 halaparten, 5 mečů různých, 13 důstojnických šavlí rakouských, 7 dýk a bodců, 2 ozdobné šavle, 2 kuše, 2 vojenské palice, pouzdro se dvěma bambítkami, 2 pušky lovecké vykládané perletí, 2 pušky na kapsle, 9 helem s chráničem nosu a uší a dalších nejméně sto položek „vytříděných pro muzeum města Trutnova“. Jistě si to kluci užili, než oblékli kamaráda do brnění a po šermovačce z něho nemohli stáhnout drátěnou košili. Od Alexe jsem se dozvěděl, že plechová zbroj i s košílkou patřila jeho prapředkovi císařskému polnímu maršálkovi z třicetileté války Rudolfo Morzinovi. Raději jsem mu neřikal, jak potom kdosi „vyplašil“ jednoho člena finanční stráže, který sem nepřišel blbnout, ale krást. Byl tak rozrušený, že při útěku oknem v zámku zapomněl samopal. Kolik věcí se ztratilo mezi květnem 1945 a zářím 1948 už nevíme a vlastně to není důležité. Při prohlížení dochovaných památek nejen ze seznamu 1948 jsem rád, že jsem se nakonec s hrabětem Czernin-Morzinem opravdu potkal. A potkáváme se často, jen trochu jinou formou, než jsem si mohl před pětadvaceti lety představit.

Pension Nikola

V samém centru Pece pod Sněžkou, u hlavní ulice vedoucí k lyžařskému areálu, najdete rodinný pension Nikola. Základem kvalitní služby je ubytování ve větším apartmá a ve 12 pokojích vybavených WC, sprchou, televizorem, ledničkou a malým trezorem. V objektu je zavedené bezdrátové Wi-Fi připojení k internetu. Hosté mohou posedět v prostorné stylové jídelně rozšířené o malý bar. V pensionu Nikola si můžete objednat ubytování se snídaní, večeře i pro skupiny vám zajistí za výhodných podmínek v sousední restauraci Enzián gril. V zimě si před domem nazujete lyže, sjedete k příbližovacímu vleku a za deset minut dojeďte k nejlepším vlekům a sjezdovkám v Peci. Zpět sjedete na lyžích až k pensionu. V okolí pensionu jsou půjčovny lyží. Po túře i lyžování potěší prohřátí v sauně a soláriu nebo si zahrát stolní tenis. Před domem je vlastní parkoviště s dostatečnou kapacitou po celý rok.

Pension Nikola v Peci pod Sněžkou, PSČ 542 21, majitel Alena Novotná, tel. 499 736 151, fax 499 736 251, e-mail: nikola-pec@volny.cz, www.nikolapec.cz, domluvíte se i německy.

Pension Veronika

Pension Veronika najdete v samém centru Pece pod Sněžkou v dolní části Velké Pláně na křižovatce cest k Malé Pláni a lyžařským vlekům, hotelu Horizont a k hlavní ulici. Již 10 let nabízí moderní dům ubytování ve dvou, tři a čtyřlůžkových pokojích s vlastním příslušenstvím (17 lůžek). Všechny pokoje mají satelitní televizi, zavedené bezdrátové Wi-Fi připojení k internetu se signálem ve všech pokojích i restauraci. Z prosklené půlkruhové restaurace s venkovní terasou je nádherný výhled na město, kopce a lyžařské terény. Mezi speciality restaurace patří česká jídla jako domácí borůvkové knedlíky, pečené vepřové koleno nebo domácí tvarožník s borůvkami. Odpolední hosté sem chodí za příjemným posezením u dobrého vína z největšího rodinného vinařství z Valtic – Vinařství Černý. Točené pivo Plzeň a kvalitní kávailly je samozřejmostí. Večerní hosté za bohatým výběrem z jídelního lístku. Z pensionu Veronika jsou snadno dostupné všechny sportovní i společenské aktivity ve městě. Přímou u domu je 400 metrový lyžařský vlek se cvičnou lankou. Celoročně je v provozu ve 200 metrů vzdáleném hotelu Horizont sportovní centrum s krytým bazénem, whirlpoolem, saunou, soláriem, squashem, ricochetem, fitnessem, kuželnicem a dalšími aktivitami. Snadno dostupné jsou i dva letní antukové tenisové kurty, lyžařské školy a půjčovny lyžařského vybavení. Celoročně dostupné parkování je na vlastním parkovišti u objektu. S kartou hosta můžete čerpat 10% slevu na služby restaurace během vašeho vícedenního pobytu v Peci pod Sněžkou.

Pension Veronika, Pec pod Sněžkou čp. 309, PSČ 542 21, provozuje Slavomír Holík, tel.: 608 281 321, e-mail: veronika.pec@centrum.cz, www.penzionveronika.cz. Domluvíte se německy, anglicky i polsky.

Richterovy boudy

Vysoko nad městem Pec pod Sněžkou u hlavní cesty vedoucí na hřebeny najdete ve výšce 1206 metrů jednu z nejlépe vybavených hřebenových bud. Moderní provoz nabízí 110 lůžek, z nichž je 29 v sousední Červené boudě. Více než třetina pokojů má vlastní sociální zařízení a TV, další dvou až pětilůžkové pokoje určené především pro školní a zájmové skupiny jsou vybaveny umyvadlem. Ve středisku je výtah a jeden pokoj pro vozičkáře. Pro další vyžití slouží sauna, posilovna s běžeckým pásem, rotopedy, magnetickým ellipticalem, činkami a posilovacím strojem. Ke středisku patří víceúčelové hřiště, v zimě dva lyžařské vleky a upravené cvičné sjezdovky. K dispozici je i WIFI připojení k internetu a data-projektor s plátnem, nový je dětský koutek. Hosté mohou po celý den využívat restauraci a vybírat ze široké nabídky nápojů a jídel. Kuchyně je zaměřená na tradiční česká jídla, ale také minutková, dále nabízí i bezmasá a vegetariánská jídla, zeleninové saláty, borůvkové knedlíky, palačinky, štrůdl, specialitou jsou lívanečky s kynutého těsta zdobené borůvkami, jogurtem a šlehačkou. Nabídku rozšiřují české studené speciality, samozřejmostí jsou zmrzlinové poháry, horké maliny. Na Richterovkách se točí světlé pivo Bernard 11°; tmavé pivo, nealko Švestkové a Plzeň jsou lahvové. V nabídce vínného lístku, který sestavoval sommelier Radek Jon, jsou vína z Habánských moravských sklepů. Obsluhu baru proškolil v přípravě kávy Rioba barista a Mistr kávy České republiky z roku 2004 Jaroslav Petrouš. Oba zastupují firmu Makro Cash Carry. Je tu otevřeno celý rok, tedy i v mimosezoně pro firemní akce, rodinné rekreace, školy a turisty. Po předchozí domluvě je možné zajištění přednášek o kynologii, přírodě KRNPAP, meteorologii a nejčastěji o Horské službě, lavinách a nebezpečí v horách. Restaurace je pro průchozí otevřená denně od 10 do 22 hodin.

Richterovy boudy nad Peci pod Sněžkou čp. 81, PSČ 542 21, Učební středisko ministerstva školství a tělovýchovy ČR, vedoucí Lenka Janoušková, tel., fax: 499 896 249, tel. 724 975 386, e-mail: info@richtrovyboudy.cz, www.richtrovyboudy.cz, příznivě ceny, domluvíte se i německy.

Pension U Hlaváčů

Dominantou náměstí v Horním Maršově je historický dům, který nechal v roce 1855 jako sídlo okresního soudu postavit hrabě Berthold Aichelburg. Dnes je tu pension U Hlaváčů s kvalitním ubytováním se snídaní ve dvoulůžkových pokojích s koupelnou a možností přistýlky. Ve společenské místnosti je malý bar a televize. K objektu patří krytý bazén s celoročním provozem. Parkování je zajištěno v uzavřeném dvoře u pensionu. V přízemí domu je vedle samoobsluhy specializovaná prodejna Cash and Carry Pilsner Urquell s celým sortimentem pilsnerského pivovaru včetně Radegastu a Kozla. Pivo v sudech, lahvích a plechovkách odtud rozváží po celých východních Krkonoších. Obchod je otevřen od pondělí do pátku v době 8 - 12 a 12.30 - 16 hodin, v sobotu od 8 do 11.

Pension a obchod s pivem U Hlaváčů, Horní Maršov, Bertholdovo náměstí 68, PSČ 542 26, tel.: 499 874 112, e-mail: hlavac.milan@iol.cz, domluvíte se i německy.

Středisko SEVER

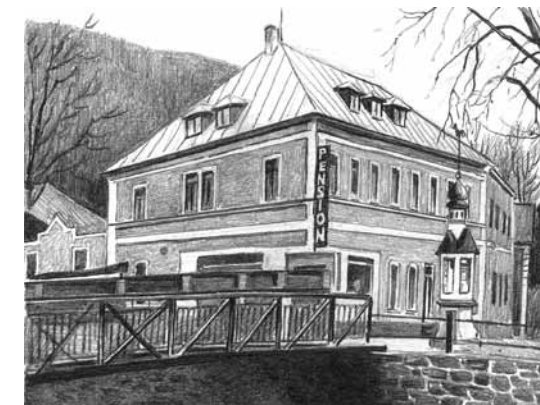
Patnáct let působí v Horním Maršově Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory SEVER. Hlavním sídlem nevládní neziskové organizace je část budovy nové základní školy. Zde probíhají celoročně pobytové programy pro žáky základních škol, studenty středních a vysokých škol, učitele a další zájemce o ekologickou výchovu. K programu patří exkurze po Krkonoších, činnost vedoucí k rozvoji spolupráce, terénní pozorování přírody, výtvarná tvořivost, diskuse, simulační hry a jiné. K dispozici je ubytování pro třicet lidí, celodenní stravování, společenský sál, kuchyňka, knihovna a videotéka. Domluvíte se zde anglicky a německy. Středisku SEVER patří také budova bývalé fary v Horním Maršově, kde rozvíjí projekt DOTEK – Dům obnovy tradic, ekologie a kultury. Pořádá výtvarné a řemeslné dílny, společenské akce, koncerty, ukázky horského hospodaření (poblíž můžete zaznamenat stádečko koz), festivaly alternativní kultury a podobné aktivity. SEVER organizuje také letní tábory a osvětové akce pro veřejnost. Program akcí pro učitele a pro veřejnost najdete na webových stránkách. Chcete-li si udělat zajímavou vycházku, přijďte se k bývalé faře podívat. Nepřehlédnete lipu starou čtyři století vyhlášenou jako šestý nejzajímavější „Strom roku 2009“ České republiky. Je tu také ukázka milíře a dvě zastavení naučné stezky „Cesta dřeva“, která je zaměřená na místní řemesla – těžbu a plavení dřeva a výrobu dřevěného uhlí.

Středisko SEVER, Horní Maršov, Horská 175, PSČ 542 26, tel. a fax: 499 874 280, 739 203 205, e-mail: sever-hm@ekologickavychova.cz, http://www.sever.ekologickavychova.cz

Dětský pension Permoník

Mladá rodina Semerádova s citem a porozuměním pro malé klienty postupně přeměnila pension Permoník na místo pro pohodové pobyty mladých rodin nebo jen maminek s dětmi. Velký dům jim umožnil zařídit dětskou hernu, tělocvičnu, vířivku a saunu, což se odráží v přípravě pestrého programu. S asistentkou dětem připravují soutěže, výtvarné dílničky, hlavní programy je čekají venku v přírodě. Vypraví se na výlet za pokladem Krakonošovým údolím po cestě plné úkolů. Jindy poznají pohádkovou stezku a také vesnická zvířata. U pensionu se v létě pasou ovce, jsou tu velké dřevěné hračky, pískoviště se skluzavkou. V zimě děti sáňkují, stavějí ze sněhu iglú nebo bludiště, hledají sněžného muže. Od tří let se hlásí do lyžařské školky s profesionální instruktorkou. U pensionu je dětský provázkový vlek a nedaleko také veřejný vlek pro rodiče. Nejen maminky mohou jednou týdně využít nabídku různých masáží, kosmetiky a pedikúry. U jídelny s živým ohněm v krbových kamnech od deseti dopoledne do noci otevřený ovčí bar, nechybí televize a spousta pohádek pro špatné počasí. Suterén skrývá samostatný sklep pro bohatou vinotéku českých, moravských i světových vín, čepuje se tu pivo Krakonoš a Plzeň i limonáda Kořol. Dvou, tři a čtyřlůžkové pokoje s vlastní koupelnou a toaletou jsou vyzdobené motivy z různých pohádek. K Permoníku patří i sousední komornější bouda Ťapka s deseti pokoji vhodná pro ubytování skupin a větších rodin. Stejně jako v Permoníku je tu dětská herna, společenská místnost, malý bar, jídelna a internetové připojení Wi-Fi. Ubytování v pensionu Permoník a boudě Ťapka poskytují plnou penzi, jednotné menu s nabídkou jídel moderní i tradiční české kuchyně. Na Permoníku je možné objednat si i z minutkové kuchyně šéfkuchaře Lukáše dle aktuální denní nabídky.

Pension Permoník v Dolní Malá Úpa čp. 115, PSČ 542 27, majitelé Zuzana, Pavel, Tereza, Lukášek a Zuzanka Semerádovi, tel. 603 264 422, e-mail: info@permonik.eu, domluvíte se i anglicky, polsky a německy. www.permonik.eu

HORSKÁ FARMA S CERTIFIKÁTEM

Před dvaceti lety jsme očekávali, že ve svobodných podmínkách vzniknou v Krkonoších horské farmy prodávající vlastní produkty. To se nenaplnilo a jediná taková farma Davida a Věry Sosnových na Valšovkách ve Velké Úpě po mnohaletém úspěšném provozu s odchodem paní hospodářky do důchodu prodej mléčných produktů ukončila. O to větší máme radost z vývoje na Lesní boudě. Jdou trochu jiným směrem, ale obhospodařované louky a spokojení hosté ukazují, že správným. Na jedné z nejznámějších krkonošských samot chovají na hranici Černého Dolu (5 km) a Pece pod Sněžkou (3 km) v nadmořské výšce 1104 metrů ovce a kozy. Nejen pro potěchu, ale i ku prospěchu. Celý rok farmu sledovala agentura ABCert pověřená Ministerstvem zemědělství. Zjistila, že hospodáři biologicky čistými postupy, bez chemického hnojení luk, s optimálním počtem zvířat, prostorově i chovatelsky správnými chlěvy, s dokrmováním ekologicky čistým senem a vhodnými minerálními solemi. A když farmu u Lesní boudy Správa KRNAP doporučila jako správný příklad návratu k tradičnímu budnímu hospodaření, dostala hospodářka Markéta Kreiplová jako první ve třetí zóně národního parku certifikát biofarmy. Ale co je pro hosty nejdůležitější, veškerá bioprodukce je určena jen pro místní restauraci. Na Lesní boudě dostanete skvělé farmářské výrobky z jehněčího a skopového masa, třeba biftečky, sekané biftečky, jehněčí jehlu se švestkovou omáčkou, maso s ořechovou či jablечnou omáčkou nebo s horskými bylinkami. Na jídelním lístku jsou tradiční krkonošská jídla - kyselo, sejkory, bandora s kozím sýrem, grilovaný kozí sýr s fazolemi a anglickou slaninou nebo s kysanou smetanou a brusinkami, drvoštěpský chléb s pomazánkou z kozího tvarohu, česneku a čerstvých bylin. Kozí sýr najdete i v salátech, ale nemůžete si jej koupit s sebou domů. Při poslední návštěvě jsem tu zastihl vyučeného baču v důchodu Jiřího

Novotného z Arnultovic. Přijel na farmu ostříhat před létem všechny velké ovce. Snacha paní farmářky Olga vlnu připraví na farmářský víkend 13. a 14. srpna, kdy bude hostům ukazovat tradiční postupy zpracování vlny, tedy praní, česání, spřádání na kolovrátku, tkaní a plstění. Oba dny na Lesní boudě však budou především plné grilování jehněčích a skopových specialit, hudby a zábavy. Více se dozvíte na připravených letácích v informačních centrech, při návštěvě boudy nebo webových stránkách.

Lesní bouda

Nabízí ubytování různé kategorie od turistického typu po apartmány s kompletním vybavením. Horský hostinec s celodenním a téměř celoročním provozem navštěvují běžkaři i sjezdaři, kteří snadno dojedou od horní stanice lanovky Hnědý Vrch. V létě sem míří cyklisté a pěší turisté, často návštěvu spojí s poznáním rozhledny na Hnědém Vrchu. Přes Dolní Dvůr k Lesní boudě dojde i autobus se seniory nebo s dětmi na školu v přírodě. U boudy je letní bazén a venkovní vířivka s krásným výhledem. V zimě se volejbalové hřiště změnilo na nejvyšší položené kluziště v České republice. Majitelé Lesní boudy před lety obnovili tradiční chov hospodářských zvířat. Na okolních loukách se v létě pase stádo ovcí, koz a brzy opět i jalovice. Děti se mohou s hospodáři podívat i do chlěva, jen nemohou zvířata krmit. Boudařka Markéta Kreiplová s rodinou vás zve na příjemné letní posezení na zápraží boudy s výhledem do kraje či na pasoucí se zvířata. V nově rekonstruované stylové restauraci můžete vybírat ze zajímavé nabídky typických místních jídel nebo vychutnat výrobky z kozího mléka.

Lesní bouda, ač v Peci pod Sněžkou, má poštovní adresu: Černý Důl čp. 187, PSČ 543 44, tel., fax: 499 896 343, mobilní: 602 148 099, e-mail: info@lesnibouda.cz, www.lesnibouda.cz, *příznivé ceny, domluvíte se i německy.*

VESELY VÝLET

ochranná známka

Sezónní noviny Veselý výlet, Temný Důl čp. 46, 542 26 Horní Maršov, tel. 499 874 298, fax 499 874 221, e-mail: info@veselyvylet.cz, www.veselyvylet.cz, vydavatel/redaktor: Miloslav a Pavel Klimešovi, jazyková úprava: Věra Pokorná, Jarmila Klimešová, grafická úprava: Květa Krhánková, ilustrace: Květa Krhánková, Zdeněk Petira, Stanislav Špelda, fotografie: Hans Bönsch, Pavel Klimeš, Olga Kreiplová, Adolf Lehmann, Franz Xaver Pohl a archiv vydavatelů, sazba: Tisk OFFSET a.s. Úpice, tel. 499 881 171, tisk: Garamon s. r. o. Hradec Králové, tel. 495 217 101, překlad do němčiny: Hans-J. Warsaw, překlad do polštiny: Andrzej Magala, uzávěrka: 10. 6. 2010, náklad: 55.000 kusů, z toho 27.000 kusů v české, 21.000 v německé a 7.000 v polské verzi. Máte-li zájem o zaslání vydání Veselého výletu (příště 35/zima 2011) poštou, pošlete spolu s adresou 40 Kč, jste-li z České republiky nebo 190 Kč, jste-li v cizině nebo si noviny objednejte osobně v informačním centru Veselý výlet v Temném Dole nebo v Peci pod Sněžkou.

Veškerá autorská práva vyhrazena!

PRÁDELNA MLADÉ BUKY

Prádelna v Mladých Bukách je největší prádelnou na Trutnovsku a pere i pro nejvyšší položené boudy v celých Krkonoších. V prádelně vyperou veškeré prádlo v plné sezóně do 14 dnů. Přímou v prádelně se dohodnete na konkrétním termínu vyprání, ceně, míře naškrobení, navonění a popřípadě vybělení ložního prádla. Prádelna vám zajistí i dopravu prádla.

Prádelna, Mladé Buky, PSČ 542 23, majitel Petr Lukáček, tel. 499 871 120, otevřeno je od pondělí do pátku v době od 6 do 14, v plné sezóně až do 16 hodin.

VINOTÉKA NADE DNEM WINE BAR

- stáčená a lahvová vína z Moravy, Čech i ze světa
- nejen klidné posezení u vína, čaje nebo kávy, Wi-Fi připojení
- ochutnávky, firemní akce, oslavy, večírky, koncerty a recitály

Václav Koubek

Tony Ducháček a Garage

Vladimír Merta

Vinotéku jsme rozšířili o malý sál, kde už proběhlo několik úspěšných koncertů. Od podzimu navážeme dalšími kulturními akcemi, vedle koncertů připravujeme také autorská čtení, besedy a divadelní představení.

Podrobné informace najdete od 1. srpna 2010 na nových webových stránkách.

HORNÍ MARŠOV, Třída Josefa II. čp. 83, otevřeno denně: po - čt 14- 20, pá - so 11-22, ne zavřeno
www.nadednem.cz

STAVEBNÍ & INŽENÝRSKÁ FIRMA KLIMEŠ s. r. o.

Navrhujeme a provádíme dřevěné stavby klasickou technologií
Spolupracujeme s předními architekty na moderních stavbách
Děláme rekonstrukce tradičních chalup a domů
Používáme přírodní materiály: kámen, dřevo, hlinu, přírodní barvy

HORNÍ MARŠOV 65, PSČ 542 26,
TEL. 499 874 296, 603 218 346
e-mail: stavby@klimesmarsov.cz
www.klimesmarsov.cz

Hlavní díl někdejšího majetku krkonošské šlechty dnes spravují dva sousedící národní parky na české a polské straně hor. Největší plochu zaujímají horské lesy, alpské pásmo s tundrou a porosty kosodřeviny. Bývalé majetky šlechtických rodů zahrnují z přírodovědného i turistického hlediska nejcenější lokality národních parků. Úměrně s růstem morální vyspělosti krkonošské šlechty se v průběhu staletí vylepšoval také stav krkonošských lesů. Od hrubého drancování přírodního zdroje postupně panství dospěla k příkladnému lesnímu hospodaření s respektováním dalších funkcí lesa.

LESMISTŘI

Způsob a rozsah těžby zadávali lesníkům úředníci panovníků a později majitelé panství. Samotnou organizaci, provedení těžby, dopravu dřeva a také obnovu lesa nechávali na lesních správcích, kterým se po staletí říkalo lesmistři. Teprve v 19. století, když šlechta dala v této činnosti lesním specialistům hlavní slovo, se stav krkonošského lesa zlepšil. Lesmistři měli významná postavení, některé známe již v 16. století. Christof Gendorf vymyslel plán na těžbu dřeva pro doly v Kutné Hoře v tehdy ještě panenském pralese údolí horní Úpy. Po jeho smrti v srpnu 1563 nebyvalou akcí zorganizoval královský lesmistr Kašpar Nuss, který do východních Krkonoš přišel z rakouského městečka Rigersdorf východně od Štýrského Hradce. Byl to nejspíš Nuss, kdo stál za povoláním stovek rodin alpských dřevařů a stavitelů plavebních přehrad i smyků především ze Štýrska. Po skoro čtyřicetileté službě zemřel v Trutnově v roce 1606, tedy ještě před ukončením hlavní těžby dřeva pro Kutnou Horu. V kostele svatého Václava v Horním Starém Městě je uprostřed chrámové lodi na severní straně zavěšená unikátní připomínka tohoto prvního východokrkonoského lesmistra. Skoro čtyřmetrový dřevěný epitaf

Lesmistr Miloslav Cejnar působil za Czernin-Morzinů na panství Maršov, našel ho i na titulní fotografii, kde sedí zcela vlevo, ovšem již jako mnohem starší pán.

v podobě malého oltáře nese pod obrazem s biblickým motivem nápis shrnující život zesnulého, jeho rodový erb a sošky klečících deseti členů Nussovy rodiny včetně samotného lesmistra. Další lesmistr Vilém Hubner si kutnohorské komisi v roce 1609 stěžoval na intenzivní pastvu dobytka a sklizení sena na císařských pozemcích, omezujících v pasekách okolo Malé a Velké Úpy obnovu lesa. Úředníci proto doporučili v Maršově posílit lesní úřad, který tehdy řídil Marek Hubner. V jakém příbuzenském vztahu byl s lesmistrem, se z úřední zprávy nedozvíme, ale stav lesa se tehdy ani dlouho potom nezlepšil. Dokonce se můžeme domnívat, že z pastvy dobytka lesmistr profitoval. Jednoho lesníka z revíru pod Sněžkou známe také z klasické české literatury. Božena Němcová v románu Babička velmi pěkně píše o myslivci z krkonošských hor Beyerovi, který každé jaro doprovázel dřevo plavené po řece Úpě k Josefovu. Zastavoval se se synem Orlikem v Ratibořicích u rodičů spisovatelky. Jak zjistil historik Miloslav Bartoš, byl to ve skutečnosti polesný z Pece Johann Bayer, který pro Schaffgotsche a Aichelburgy na Maršovsku sloužil od roku 1812 celých jedenačtyřicet let.

Majitelé panství měli zájem dřevo využít nebo prodat pokud možno blízko lesních porostů. Proto sami zakládali nebo podporovali sklárny, brusírny dřeva a pily. Kvůli odbytu dřeva vznikly sklárny na panství Harrachů ve Vítkovicích, Bedřichově a v Novém Světě. Přestože Schaffgotschové v panství Kynast provedli hospodářskou úpravu lesa již na počátku 18. století, na svém majetku Maršov se stále kácel les bez omezení. Jejich nástupce Berthold Aichelburg podpořil v roce 1846 vznik největší krkonošské sklárské hutě Augustina Breita v Temném Dole. Ročně spotřebovávala úctyhodných osm tisíc plinometrů dřeva, které se sem až do roku 1882 plavilo po Úpě a Malé Úpě. Tím, že panství nemělo hospodářskou úpravu lesa, nebyly tedy stanovené zásoby dřeva v jednotlivých porostech, roční přírůstky dřevní hmoty ani výše únosné těžby. Když konečně po vydání prvního lesního zákona v roce 1852 odhadl dost primitivní metodou lesmistr Schneider roku 1854 hodnoty, bylo zřejmé výrazné přetěžování lesů. Ani takové varování Aichelburgy nepřimělo ke snížení těžby dřeva, až se panství s vyčerpanými lesy v roce 1877 finančně zhroutilo. Teprve po nařízení nucené správy převzal lesmistr Bodenstein vedení velkostatku a zadal vypracování podrobného lesního plánu. Úkolu se ujal mladý Anton Bakesch a kromě vytvoření prvních porostních map stanovil postupy zalesňování, druhové složení, doporučil ukončení plavby dřeva a její nahrazení svážením na saních rohačkách. Tím podpořil výstavbu lesních cest, regulaci vodotečí a další moderní lesnické postupy. Aichelburgům již opatření nepomohlo, poslední ránu jim zasadila velká povodeň v létě 1882. Na Silvestra maršovské panství s šesti a půl tisíci hektary většinou vykácených lesů prodali Czernin-Morzinům. Ti provedli změnu hospodaření podle Bakeschova návrhu a stejně jako před tím na panství Vrchlabí, brzy lesní hospodaření v kraji pod Sněžkou výrazně vylepšili. Anton Bakesch vypracoval desetileté lesní plány v letech 1885, 1895 a 1905, další provedli Czerninové ještě v roce 1920 a 1930. Nejvýznamnějšího krkonošského lesmistra měli Harrachové dvaatřicet let na svém jilemnickém panství. Ludvík Schmid zaváděl pokrokové lesnictví od nástupu roku 1863 až do předčasné smrti v březnu 1895. Především začal vracet do porostů jedle, buky a další listnaté druhy. Jeho zásluhou jsou dnes největší plochy zdravého smíšeného lesa v údolí Jizerky a Jizery nebo třeba na východních svazích Medvědína a Sedmidolí ve Špindlerově Mlýně. Kvůli tomu založil přes sedm hektarů lesních školek s roční produkcí skoro dvou miliónů sazenic. Panství rozdělil na revíry, pro které vypracoval dokonalé

porostní a hospodářské mapy. Zavedl principy těžby dřeva snižující riziko kůrovcové a větrné kalamity. S plnou podporou hraběte Jana Nepomuka Harracha výrazně zlepšil podmínky pro hajné i stálé zaměstnance v lesnictví stavbami a opravami hájoven a obytných domů. Odměnou mu bylo uznání široké lesnické veřejnosti i pojmenování vyhlídky nad Labským dolem jeho jménem.

Exkurze do vzorových revírů

Česká lesnická jednota založená v roce 1848 pořádala každoročně exkurze do příkladných revírů. Už v roce 1855 bylo výjezdní zasedání na vrchlabském panství, lesmistr Pistorius hosty provedl údolím Bílého Labe k Luční boudě, kde je převzal maršovský lesmistr Schneider a zavedl je až na Sněžku. Významnější byla exkurze jednoty po velkostatku Jilemnice v srpnu 1879. Účastníci se ve 120 kočárech a povozech dopravili na Rezek, odkud je lesmistr Ludvík Schmid vedl pro tento účel postavenou Exkurzní cestou na Dvoračky a dále přes Čertův kopec do Nového Světa, aby viděli provoz Harrachovy sklárny. Druhý den prošli údolím Mumlavy na Labskou louku a celý Labský důl až do Bedřichova. Setkání zakončila valná hromada v Jilemnici vedená presidentem jednoty Karlem Schwarzenbergem. V srpnu 1906 prestižní exkurzi České lesnické jednoty organizoval hrabě Rudolf Czernin-Morzin jménem své matky Aloisie na panství Vrchlabí a Maršov. Po povodních v roce 1882, 1897 a 1900 bylo hlavním tématem hrazení horských bystřin a zadržování vody v lesních porostech. Účastníci prošli i nejvyššími partiemi Krkonoš včetně Kozích hřbetů. V maršovské části je provázel lesmistr Miloslav Cejnar. Exkurze skončila valnou hromadou v kolonádě v Janských Lázních. Všechny tři akce přinesly krkonošským revírům publicitu a hlavně uznání lesním hospodářům.

Na tradici navázal uspořádáním lesní pochůzky pro stovku kolegů v září 1996 významný novodobý krkonošský lesník Oldřich Lábek. Jako první ředitel se po spojení ochranářů a lesních hospodářů v lednu 1994 pod novou Správou Krkonošského národního parku zasadil o ekologické priority lesnictví. Hlavními tématy jsou od té doby pestrá druhová skladba lesa, šetrné přibližování dřeva, podpora přirozených přírodních procesů, obnova původních lesních a turistických cest tradičními technologiemi, podpora vodohospodářské funkce horského lesa. Současné vedení národního parku má odborně velmi zdatné novodobé „lesmistry“, především Otakara Schwarze a ředitele parku Jana Hřebačku. Nejen svými vědeckými pracemi, ale hlavně uskutečněním změn lesního hospodaření přispěli se svými spolupracovníky k vytvoření vzorového „panství“ jako před sto lety lesmistři Harrachů a Czernin-Morzinů. I proto Krkonoše mají jako jedny z prvních v České republice od roku 2009 prestižní certifikát FSC (Forest Stewardship Council) s celosvětovou platností.

Oznamuje se láskám vašim

Z mnoha výstav, které Krkonošské muzeum při správě Krkonošského národního parku během letošního roku připravilo, vás chceme upozornit na tu v Památníku zapadlých vlastenců v Pasekách nad Jizerou. Má podobné téma, na které jsme chtěli upozornit v tomto vydání Veselého výletu, totiž na fotografie a další dokumenty se vztahem k obyvatelům Krkonoš a jejich příběhům. V Pasekách je vystaveno téměř sto svatebních fotografií z období padesáti let od konce 19. století. A co je na tom výjimečné? Svatebčané i na těch nejstarších snímcích mají jména a víme, ze které chalupy pocházeli. Snímky jsou totiž z rodinných alb obyvatel Pasek nad Jizerou, tedy české obce s nepřetržitou kontinuitou osídlení. Takovou výstavu ve větší-

ně dalších krkonošských obcí udělat nemůžeme. Ve vykořeněných sídlech nenajdeme tolik fotografií a nedokážeme zachycené lidi pojmenovat. Na výstavě jsou i další dokumenty se svatební tematikou, třeba církevní knihy s prohlášením snoubenců, oddací listy či svatební smlouvy. Fotografie vznikly v ateliérech v okolních městech a většina autorů tehdy vydávala i pohlednice. Svatebčané měli blízko do Rokytnice k Josefovi Hujerovi nebo do Vysokého k výbornému fotografovi Františkovi Hanušovi. Jistě vás po návštěvě výstavy v hezké obci Paseky napadne prohlédnout vlastní rodinná alba a zároveň se zeptat svých rodičů, prarodičů a širší rodiny, kdo že je to na těch starých fotografiích. Věřte, jednou bude pozdě a bude vás mrzet, že své zachycené předky nepoznáte.

Výstava dobových fotografií Oznamuje se láskám vašim v Památníku zapadlých vlastenců v Pasekách nad Jizerou je otevřená až do dubna 2011 s přestávkou v srpnu kvůli Paseckým hudebním slavnostem.

Všechny důležité informace z Krkonoš a také podrobné kapitoly z historie průběžně vycházejí v časopise Krkonoše Jizerské hory, který Správa KRMAP vydává už přes čtyřicet let. Autoři článků o historii Krkonoš Miloslav Bartoš, František Jirásko, Theodor Lokvenc, Jan Luštinec, Roman Reil, Antonín Tichý a další zpracovali snad všechna historická témata včetně historie krkonošské šlechty. Často nejsou nikde jinde zachycena. Bez pravidelného čtení časopisu Krkonoše si nedovedeme představit ani vydávání sezónních novin Veselý výlet. Předplatné si můžete snadno zajistit v redakci časopisu, adresu najdete na webových stránkách Správy KRMAP.

www.krnap.cz

V říjnu 1907 vrchní lesmistr Smiedl s manželkou oslavili stříbrnou svatbu. Od lesního personálu panství Maršov dostali tablo, kde jejich společnou fotografii obklopují snímky všech tořtů a úředníků lesní správy. Textem a kresbami doplněný obraz v řezaném rámu získala hradní společnost Aichelburg od maršovského lesníka a je už deset let vystavený v lesním hrádku Aichelburg. Na titulní fotografii sedí lesmistr Smiedl hned vedle hraběte Karla Czernina.

Jaromír Czernin-Morzin a jeho Vermeer

VERMEER V MARŠOVĚ NEVISEL

Czerninové vlastnili jeden z nejslavnějších obrazů světa – Malíř ve svém ateliéru aneb Alegorie malířství od holandského mistra 17. století Jana Vermeera. Alexander Czernin-Morzin mi při návštěvě jejich bývalého zámku v Horním Maršově v květnu 1996 vyprávěl zajímavý příběh. Když ukazoval místo, kde měli domácí telefon, vzpomněl si na okamžik z roku 1938. Tehdy linku do maršovského zámku nechal osobně vytočit říšský kancléř Adolf Hitler. Alexova otce Jaromíra Czernin-Morzina volali k telefonu a tehdy mu jistě nebylo lehké. Starší sestra Věra si právě vzala Hitlerova odpůrce bývalého rakouského kancléře Kurta Schuschnigga, Jaromírova novomanželka Alix z rodu Oppenheimů se brzy poté musela označit žlutou Davidovou hvězdou. Rozhovor s říšským kancléřstvím se však týkal jiné záležitosti, byl krátký a nekompromisní. Při obsazení Rakouska 1. března 1938 nacisté ihned zajistili celní sklady a v jednom našli Vermeerův obraz připravený k cestě do USA. Na slavné plátno si dělal zálsuk druhý nejvyšší nacistů Hermann Göring, ale „sběratel umění“ Hitler měl přednost. Vlastně jen Jaromírovi oznámil, že od Czerninů obraz kupuje za 1,65 miliónu marek. Na vyjednávání nebyl prostor, i když měl Jaromír nesrovnatelně vyšší nabídku od amerického ministra financí a multimilionáře Andrewa W. Mellona v částce milión dolarů ve zlatě. Brzy do Maršova dorazil Hitlerův galerista Hans Posse v doprovodu důstojníků SS a nacistických funkcionářů s připravenou dohodou. O pár let později Hitler nebyl tak „velkorysý“. Na czerninské panství v Krkonoších nacisté zavedli podle protokolu z 10. března 1942 nucenou správu. Jaromírova první manželka a Alexandrova matka Marta byla přidělena na práce do maršovského skleníku, nacistický správce Rudolf Kohl na ni osobně dohlížel. Jaromír přesídlil do Rakouska a byl nejméně dvakrát zatčen tajnou policií gestapo. S Alix se na nátlak nacistů dokonce v roce 1944 roz-

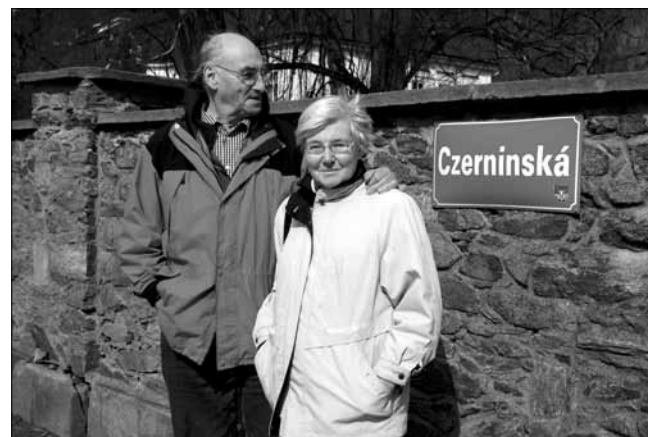
vedl, aby si ji po několika měsících vzal znovu. Nejspíš ji tím zachránil život. Do Maršova se už nikdy nevrátil. Před rokem potomci požádali Rakousko na základě nového zákona o restituční vrácení Vermeerova obrazu, jednání ještě neskončilo. Zato Alexander, jako nejstarší syn posledního majitele maršovského panství Českou republiku o vrácení čtvrtiny českých Krkonoš nepožádal. Věděl, že při zabírání jejich majetku v roce 1945 nebyly posuzovány postoje vůči nacismu, ale jen státní příslušnost. O to zajímavější jsou poslední zprávy od jeho synovce Thomase Czernin-Morzina, který zvažuje odkoupení maršovského zámku od současného ruského majitele. Thomas žije ve Varšavě a se svou polskou manželkou Edytou vychovávají tři děti. Bylo by zajímavé, kdyby se oklikou přes Polsko vrátil do Maršova rod s tak dlouhou krkonošskou historií.

Když jsme v listopadu 2005 stáli před úžasným obrazem v Umělecko-historickém muzeu ve Vídni, uvědomil jsem si, že jsem se Alexandra tehdy nezeptal na zásadní věc. Do telefonu mě pak ujistil, že jejich Vermeer v Maršově na zámku opravdu nikdy nevisel.

SVĚT CHRISTINY CZERNIN-MORZINOVÉ

Návrat Czerninů do Krkonoš se uskuteční na celé letošní léto. Christina začala fotografovat v mládí a chtěla tento výtvarný obor studovat na universitě. Rodiče ji nepodpořili a dceru přesvědčili pro neumělecký směr. K vlastní tvorbě se vrátila až ve zralém věku, zachycuje krajinu a její detaily. Ve vlastním fotografickém archivu má za posledních dvacet let více než padesát tisíc snímků na filmech a za šest let už i v digitální podobě. Velkou část její práce tvoří záběry pořízené při dlouhých cestách především po Severní Americe a Austrálii. Pro galerii Veselý výlet autorka vybrala fotografie z posledních čtyř let. Výstava je rozdělená do tří volných cyklů, hlavní tvoří až snové záběry krajiny i měst. Důležitým tématem jsou pro Christinu velké detaily především květin. My jsme ji požádali ještě o ukázkou z tématu Czerninové v Čechách. Ze snímků pořízených při návštěvách míst spojených s historií rodu, do kterého se přivdala, vybrala drobné detaily, jako třeba nočník pod postelí v zámku v Chudenicích. Na zachycených dveřích do cihlového domu číslo 3 v Temném Dole je vidět ta dlouhá doba, která uplynula od chvíle, kdy tu žili úředníci czerninské lesní správy.

Výstava fotografií Svět Christiny Czernin-Morzinové je otevřená v galerii Veselý výlet v Peci pod Sněžkou denně od 8.30 do 18 hodin do 1. listopadu 2010.

Christine a Alexander Czernin-Morzin před zámkem v Maršově

SÍDLA KRKONOŠSKÉ ŠLECHTY

Snímky zachycují sídla krkonošské šlechty v podobě, jak je zažili poslední držitelé jednotlivých panství. Prázdný zámek dříve Czernin-Morzinů v Horním Maršově zatím čeká na nové využití.

Vrchlabí se pyšní opraveným zámkem založeným už v 16. století. V zachyceném obývacím pokoji Czernin-Morzinů je nyní kancelář starosty města.

Jilemnický zámek byl od roku 1701 spojený s rodem Harrachů, naposledy jej rozšířili roku 1895. Dnes je tu expozice Krkonošského muzea s připomínkou původních majitelů, především Jana Nepomuka Harracha.

Majitelé severní strany Krkonoš Schaffgotschové původně sídlili ve středověkém hradu Kynast, nyní Chojník. Do zámku v Cieplicích u Jelení Góry se trvale přestěhovali po požáru hradu v roce 1675. Zřícenina je přístupná z obce Sobieszów.

Telefonování: Tel. čísla pevných linek východních a středních Krkonoš začínají trojčíslím 499 (ze zahraničí 00420 499). Informace o telefonních číslech 1180.

Městské a obecní úřady: Horní Maršov 499 874 156, Janské Lázně 499 875 101, Pec pod Sněžkou 499 896 215, Malá Úpa 499 891 157, Svoboda nad Úpou 499 871 105, Žacléř 499 878 510, Špindlerův Mlýn 499 433 226, úřední hodiny jsou vždy v pondělí a ve středu 8.00-12.00, 12.30-17.00.

Horská služba: celoročně je stálá pohotovost ve Špindlerově Mlýně tel. 499 433 239 (602 448 338). V zimě v Peci pod Sněžkou 499 896 233 je služebna v provozu denně od 7.00 do 22.00 (po této době 602 448 444). Další zimní služebny jsou v Janských Lázních 499 895 151 (606 157 936), v Malé Úpě na Pomezích Boudách 499 891 233 (606 157 935), Strážné 499 434 177 (606 157 934), Harrachov 481 529 449, 602 448 334, Rokytnice nad Jizerou 481 523 781, (606 157 932), Luční bouda v zimě 739 205 391.

INFORMAČNÍ CENTRUM VESELÝ VÝLET GALERIE - SMĚNÁRNA

v Temném Dole v Horním Maršově, tel.: 499 874 298
v Peci pod Sněžkou, tel.: 499 736 130, fax: 499 874 221

e-mail: info@veselyvylet.cz

www.veselyvylet.cz

denně 8.30 - 18.00

Informační centra Krkonoše - 2010 - IC Flora Benecko, PSČ 512 37, tel. 481 582 606, info-flora@benecko.com, www.benecko.com; TIC Černý Důl, PSČ 543 44, tel. 499 429 618, infocentrum@cernydul.cz, www.cernydul.cz; TIC Harrachov, PSČ 512 46, tel. 481 529 600, tic@harr.cz, www.harrachov.cz; CA Harrachtour Harrachov, PSČ 512 46, tel. 481 529 401, info@harrachtour.cz, www.harrachtour.cz; IC Veselý výlet Horní Maršov, PSČ 542 26, Temný Důl 46, tel. 499 874 298, info@veselyvylet.cz, www.veselyvylet.cz; IC Hostinné, PSČ 543 71, Náměstí 70, tel. 499 404 746, infocentrum@muhostinne.cz, www.infocentrum.hostinne.info; IC Janské Lázně, PSČ 542 25, tel. 499 875 186, info@megaplus.cz, www.janskkelazne.cz; IC Jilemnice, PSČ 514 01, Masarykovo nám. 140, tel. 481 541 008, info@jilemnice.cz, www.mestojilemnice.cz; IC Lánov, PSČ 543 41, Prostejní Lánov 39, tel. 499 432 083, infocentrum@lanov.cz, www.lanov.cz; IC Malá Úpa, PSČ 542 27, tel. 499 891 112, info@malaupa.cz, www.info.malaupa.cz; MIC Veselý výlet Pec pod Sněžkou, PSČ 542 21, tel. 499 736 130, info@veselyvylet.cz, www.veselyvylet.cz; IC Turista Pec pod Sněžkou, PSČ 542 21, tel. 499 736 280, turista@turistapec.cz, www.turista@turista.cz; IC Rokytnice nad Jizerou, PSČ 512 44, Dolní nám. 449, tel. 481 522 777, book@rvclub.cz, www.rokynice-info.cz; TIC Svoboda nad Úpou, PSČ 542 24, nám. Svornosti 527, tel. 499 871 167, info.ets@tiscal.cz, www.svobodnadupou.eu; TIC Špindlerův Mlýn, PSČ 543 51, Svatopetrská 173, tel. 499 523 656, tic@mestospindleruvmlyn.cz, www.mestospindleruvmlyn.cz; TIC Trutnov, PSČ 541 01 Trutnov, Krkonošovo nám. 72, tel. 499 818 245, vesely@trutnov.cz, www.trutnov.cz; RTIC Vrchlabí, PSČ 543 01 Vrchlabí, Krkonošská 8, tel. 499 405 744, info@krkonose.eu, www.krkonose.eu; TIC Žacléř, PSČ 542 01 Žacléř, Rýchorské nám. 10, tel. 499 739 225, muzeum@zacler.cz, www.zacler.cz.

Zdravotnictví: rychlá záchranná služba Trutnov a Vrchlabí tel. 155, záchranná služba 499 735 921, pro východní Krkonoše je pohotovostní služba v Trutnově 499 840 100, Nemocnice Trutnov 499 866 111, Pec pod Sněžkou lékař 499 329 340, chirurgie 499 329 346, zubní lékař 603 413 113, Horní Maršov 499 874 144, zubní lékař 499 874 166, dětské oddělení 499 874 143, Janské Lázně 499 875 116, Svoboda nad Úpou 499 871 140, dětské oddělení 499 871 287, Špindlerův Mlýn 499 433 344, chirurgie 499 523 864, lékárna je v Horním Maršově otevřena po-pá 8.00-12.30, 14.00-17.00, 499 874 121, ve Svobodě nad Úpou 499 871 264, ve Špindlerově Mlýně 499 433 335, pohotovostní služba Vrchlabí (i pro Šp. Mlýn) 499 421 155.

Policie: stálá pohotovost Trutnov a Vrchlabí tel. 158, dopravní nehody 974 539 251, služba Pec pod Sněžkou 499 736 233, Svoboda nad Úpou 499 871 333, Špindlerův Mlýn 499 433 333, městská policie Janské Lázně 603 345 538, městská Špindlerův Mlýn 499 433 354, 606 484 805, Žacléř 499 876 135.

Hasiči: stálá služba Trutnov 150, 499 848 411.

Meteorologická stanice v Peci pod Sněžkou 499 736 303.

Lesní hospodářství Vrchlabí ústředí 499 456 111, lesní správy: Horní Maršov 499 874 161, Pec pod Sněžkou 499 896 214, Svoboda nad Úpou 499 871 159, Špindlerův Mlýn 499 433 282.

Správa Krkonošského národního parku: středisko Pec pod Sněžkou 499 896 213, denně 8.30-12.00, 12.30-17.00, Harrachov 481 529 188 denně 8.30-12.00, 12.30-17.00, Špindlerův Mlýn 499 433 228, denně 8.00-12.00, 12.30-17.00, Horní Rokytnice nad Jizerou 481 523 694 po-pá 9.00-12.00, 13.00-16.00, Krkonošské muzeum Vrchlabí denně mimo pondělí 8.00-17.00 499 456 111. Muzeum v Obřím dole v Peci pod Sněžkou 499 736 311, denně 9.00-12.00, 13.00-16.30, Rýchorská bouda 499 895 107.

Bohoslužby: Horní Maršov sobota 16.30, Svoboda nad Úpou neděle 11.00, Janské Lázně neděle 9.30, Velká Úpa sobota 15.00, Mladé Buky neděle 11.00, Žacléř neděle 8.30, Špindlerův Mlýn neděle 10.00. Církev Československá husitská - Trutnov - Úpická 146, neděle 10.15., Janské Lázně - Betlém 1. neděle v měsíci 13.30, Farní sbor Českobratrské církve evangelické, Trutnov - Úpická 163, neděle 10.00, Janské Lázně Sola Fide 8.30, Shromáždění sborů svědků Jehovových v sále království v Trutnově, Bojiště 103. Týdenní shromáždění: Každé úterý (18.45) a čtvrtek (19.00). Veřejné přednášky každou neděli od 9.30 do 11.30 a od 16.30 do 18.30.

Autoopravna a pneuservis: Svoboda nad Úpou - Hlávka 499 871 153, denně 7.00-12.00, 13.00-17.00, Mladé Buky - Štágl 499 773 263, pneuservis - 499 773 263, Autoklub Bohemia Assistance nonstop 1240, Žlutý anděl 1230.

Benzinové pumpy jsou ve Svobodě nad Úpou otevřeny denně od 6.00 do 20.00 hodin (Benzina, 499 871 128) a 6.00 - 21.00 (Lucraco Oil, 499 871 188), v Peci pod Sněžkou 6.00 - 22.00 (499 522 120), ve Špindlerově Mlýně denně 7.00-17.00 (neděle od 8.00, 499 433 295). Čerpadla s nepřetržitým provozem jsou v Trutnově a ve Vrchlabí.

Hraniční přechody: Od 21. prosince 2007 zrušeny kontroly na hranicích. Přezjezd hranice Pomezí Boudy - Przelęcz Okraj omezen pro vozidla do 3,5 tuny, Harrachov - Jakusyze, Královec - Lubawka bez omezení.

Autobusy: předprodej místenek (pouze z výchozí stanice) a informace ve Špindlerově Mlýně 499 433 263, pondělí - pátek 8.00 - 16.00, v sezóně i v sobotu, popř. v neděli 8.00 - 13.00, Trutnov info 499 811 286.

Lanové dráhy: Na Sněžku (Pec p. Sn., 499 895 137) denně v každou celou hodinu 8-18 hodin, v úseku Růžová hora - vrchol Sněžky podle počasí. Na Hnědý Vrch (Pec p. Sn. 499 736 375) denně 9.00-16.00, od 1. do 28. 10. jen pátek až neděle. Portášky (Velká Úpa, tel. 499 736 347) denně 8.30 - 17.00, od 15. 2. do 17.30. Černá hora (Janské Lázně, 499 875 152) denně v 7.30 a potom každou celou hodinu 8-18 hodin, Na Pláň (Šp. Mlýn - Sv. Petr, 499 497 215) a Medvědin (Šp. Mlýn, 499 433 384) denně 8.30 - 16.00 a v 18.00, Žalý so+ne 9.00 - 17.00 (Vrchlabí, 499 423 582), Lysá hora (Rokytnice, jen v zimě, 481 523 833), Čertova hora (Harrachov, 481 528 151).

PARTNEŘI VESELÉHO VÝLETU

Horní
Maršov

Pec
pod Sněžkou

Vrchlabí

Malá
Úpa

Janské
Lázně

Správa
KRNAP

Hradní společnost
Aichelburg